

Opinnäytetyö AMK
Sosiaalialan koulutusohjelma
Sosiaalipalvelutyö
2016

Pirkko Lehto

ITSENÄISTYVÄN NUOREN ARJEN- JA ELÄMÄNHALLINNAN TUKEMINEN

– Ohjausmenetelmiä Turun Nuortentalossa

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU
TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

OPINNÄYTETYÖ (AMK) | TIIVISTELMÄ

TURUN AMMATTIKORKEAKOULU

Sosiaalialan koulutusohjelma | Sosiaalipalvelutyö

2016 | Sivumäärä 41+6

Outi Kivinen

Pirkko Lehto

ITSENÄISTYVÄN NUOREN ARJEN- JA ELÄMÄNHALLINNAN TUKEMINEN – Ohjausmenetelmiä Turun Nuortentalossa

Tämän tutkimuksen tavoitteena oli selvittää, millaista on ohjaustyö erityistä tukea tarvitsevien nuorten asumisyksikössä sekä millaisia ohjausmenetelmiä ohjaajat käyttävät itsenäistyvien nuorten arjen- ja elämänhallinnan tukemiseksi. Turun Nuortentalo tarjoaa asumispalveluja nuorille, joilla on vaikeuksia kommunikoinnissaan ja sosiaalisissa suhteissaan. Nuortentalon asukkailla on kielellisiä ja neuropsykiatrisia erityisvaikeuksia, kuten ADHD ja Aspergerin oireyhtymä. Tutkimuksessa selvitettiin myös mikä tukee ohjaustyötä ja millaisia haasteita Nuortentalon ohjaajat kohtaavat työssään sekä ohjaajien lisäkoulutuksen tarvetta.

Työ on luonteeltaan kvalitatiivinen eli laadullinen tutkimus. Tutkimusaineiston keräämiseksi haastattelin Turun Nuortentalon kuutta vakituista työntekijää. Haastattelut tein keväällä 2015 käyttäen menetelmänä teemahaastattelua.

Tutkimustulokset osoittivat, että nuorten itsenäistymistä tuetaan vuorovaikutuksen ja konkreettisen ohjauksen kautta. Ohjaajat käyttävät ohjausmenetelminä ratkaisu- ja voimavarakeskeisyyttä, tukikeskusteluja, motivointia, yhdessä tekemistä sekä strukturointia. Ohjaustyötä tukevat työyhteisön yhteiset näkemykset ja tavoitteet, avoin työilmapiiri, työkokemus, koulutus, työnohjaus ja verkostotyö. Haasteellisuutta työhön tuovat asukkaiden moniongelmaisuus ja mielenterveysongelmat. Ohjaajat ovat kiinnostuneita mielenterveyteen ja käytöshäiriöihin liittyvistä koulutuksista.

ASIASANAT:

Asumispalvelut, ohjaustyö, itsenäistyminen, ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys

BACHELOR'S THESIS | ABSTRACT

TURKU UNIVERSITY OF APPLIED SCIENCES

Degree programme in Social Services | Social Services

2016 | Total number of pages 41+6

Outi Kivinen

Pirkko Lehto

SUPPORT FOR THE LIFE CONTROL OF A YOUNGSTER IN THE PROCESS OF BECOMING INDEPENDENT – Counselling methods in Turun Nuortentalo

The aim of this thesis was to find out what is the counselling for special needs housing unit for young people is like, as well as what kind of control methods are used by the staff to support the youths' independence and life management. Turun Nuortentalo provides housing for young people who have difficulties with communicating and social relations. The residents of Nuortentalo have special linguistic and neuropsychiatric problems, such as ADHD and Asperger's syndrome. The study also investigated which things support the counselling and which are the challenges that Nuortentalo's staff face in their work as well as if additional training is required.

This thesis is a qualitative study. To get the research material I interviewed six employees of Nuortentalo. I made the interviews in the spring of 2015 using the method of theme interviews.

The results showed that young people's independence is supported through interaction and practical guidance. The staff use counselling methods which include solution-focused coaching and resource orientation, support conversations, motivation, doing things together and structuring. The work is supported by the common views and goals of the work community, open minded working atmosphere, work experience, education, professional guidance and networking. What makes the job challenging are the multiple deprivation and mental health problems of the residents. The employees are interested in getting additional training of mental health and behavioral disorders.

KEYWORDS:

Residential services, counselling, gaining independence, solution-focused orientation, resource orientation

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	6
2 NUORTENTALO ASUMISYMPÄRISTÖNÄ	7
2.1 Asumispalvelut erityistä tukea tarvitseville henkilöille	7
2.2 Nuortentalon toiminta	8
2.3 Nuortentalon asukkaiden erityispiirteitä	9
3 OHJAUSTYÖ SOSIAALIALALLA	12
3.1 Sosiaalialan asiakastyön tavoitteita	12
3.2 Sosiaalisen osallisuuden edistäminen	13
4 ERITYISVAIKEUKSIA OMAAVAN NUOREN OHJAAMINEN	15
4.1 Toiminnanohjauksen taidot	15
4.2 Menetelmien käyttö ohjaustyössä	16
4.3 Ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys	17
4.4 Strukturointi ja ennakointi	20
5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	21
5.1 Tutkimuksen tavoite ja tehtävät	21
5.2 Tiedonkeruumenetelmä	21
5.3 Aineiston käsittely ja analyysi	23
6 TUTKIMUSTULOKSET	25
6.1 Ohjaustyö ja sitä tukevat seikat	25
6.2 Ohjaustyön haasteita	26
6.3 Ohjaajien koulutustarpeet	28
6.4 Ohjaajien käyttämiä ohjausmenetelmiä	29
6.5 Ohjaustyö asukkaan kannalta	34
7 YHTEENVETO JA ARVIOINTI	36
7.1 Tutkimustulosten yhteenveto	36
7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja ammatillinen arviointi	38
LÄHTEET	40

LIITTEET

- Liite 1. Haastattelukysymykset
- Liite 2. Haastattelujen lupa-anomus
- Liite 3. Haastattelutiedote
- Liite 4. Menetelmiä ja työvälineitä

KUVIOT

Kuvio 1. Sosiaalipalveluiden sisältöä kuvaavat kehät.

13

1 JOHDANTO

Tässä tutkimuksessa selvittää, millaista on ohjaustyö erityistä tukea tarvitsevien nuorten asumispalveluyksikössä sekä millaisia ohjausmenetelmiä ohjaajat käyttävät työssään. Esimerkkinä tutkimuksessa käytetään Turun Nuortentaloa. Sen palvelut on tarkoitettu peruskoulun käyneille nuorille, jotka tarvitsevat tukea arjessa selviytymisessä ja itsenäistymisessä. Tuen tarve saattaa johtua kielellisestä tai muusta neuropsykiatrisesta erityisvaikeudesta, kuten ADHD:stä tai Aspergerin oireyhtymästä. Näillä nuorilla on usein vaikeuksia kommunikoinnissaan ja sosiaalisissa suhteissaan ja arjesta yksin selviytyminen on haasteellista. Nuoruus itsessään on haasteellinen elämänvaihe. Nuorena ihminen rakentaa identiteettiään, sitä kuka minä olen ja mitä minä haluan elämässäni. Ihmissuhteet muuttuvat, ystävien merkitys kasvaa ja riippuvuus perheestä vähenee. Nuori etsii kiinnostuksen kohteitaan ja rakentaa ammattiin suuntautumistaan. Nuori tarvitsee tukea toisilta ihmisiltä. Nuortentalossa asukkaat saavat ohjausta ja tukea arjen- ja elämänhallintaan, terveyteen ja hyvinvointiin, sosiaalisiin suhteisiin ja taitoihin, itsetuntoon ja positiiviseen minäkuvaan, opiskeluun, työhön ja vapaa-aikaan sekä taloudellisiin asioihin.

Tietoa hankitaan haastattelemalla Nuortentalossa työssä olevia vakituisia ohjaajia teemahaastattelun avulla. Kyseessä on kvalitatiivinen tutkimus, jonka tavoitteena on kerätä tietoa ohjaajien työstä ja sen haasteista, käytössä olevista ohjausmenetelmistä sekä lisäksi kartoittaa ohjaajien koulutustarvetta. Tutkimustuloksia voidaan jatkossa hyödyntää Nuortentalon toimintaa kehittäessä.

Tutkimuksen teoriaosassa käsitellään erityistä tukea tarvitsevien henkilöiden asumispalveluita, ohjaustyötä sosiaalialalla sekä ohjausmenetelmiä. Lisäksi esitellään Turun Nuortentalon toimintaa ja sen asukkaiden erityispiirteitä. Tulosoosassa kerrotaan, millaisia omakohtaisia kokemuksia Nuortentalon ohjaajilla on työstään. Tutkimuksen lopussa arvioidaan tutkimuksen luotettavuutta sekä tulosten merkitystä ja hyödynnettävyyttä jatkossa.

2 NUORTENTALO ASUMISYMPÄRISTÖNÄ

2.1 Asumispalvelut erityistä tukea tarvitseville henkilöille

Asumispalvelujen säädökset on kirjattu sosiaalihuolto-, vammaispalvelu- ja kehitysvammaisten erityishuoltolakiin (Vammaispalvelujen käsikirja 2015). Uuden sosiaalihuoltolain mukaan kunnallisina sosiaalipalveluina on järjestettävä asumispalveluja henkilöille, jotka erityisestä syystä tarvitsevat apua tai tukea asumisessa tai asumisensa järjestämisessä. Tuettua asumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat tukea itsenäisessä asumisessa tai itsenäiseen asumiseen siirtymisessä. Tuetulla asumisella tarkoitetaan asumisen tukemista sosiaaliohjauksella tai muilla sosiaalipalveluilla. Palveluasumista järjestetään henkilöille, jotka tarvitsevat soveltuvan asunnon sekä hoitoa ja huolenpitoa. Tehostetussa palveluasumisessa hoidon ja huolenpidon tarve on ympärivuorokautista. (Sosiaalihuoltolaki 1301/2014.)

Vammaispalvelulain mukaan vammaisella tarkoitetaan sellaista henkilöä, jolla on sairauden tai vamman johdosta pitkäaikaisesti erityisiä vaikeuksia suoriutua tavanomisista elämän toiminnoista. Kunnan tulee järjestää vammaisten henkilöiden tarvitsemat palvelut ja tukitoimet siten, että ne tukevat omatoimista suoriutumista. Vammaispalvelulaki on vammaisten erityispalveluja ja toimintoja ensisijaisesti säätelevä laki ja kehitysvammaisten erityispalveluihin sovelletaan kehitysvammaisten erityishuollosta annettua lakia. Vammaispalvelulain tavoitteena on edistää vammaisten henkilöiden tasa-arvoa ja mahdollisuuksia yhdenvertaiseen elämään muiden kansalaisten kanssa sekä lisätä yksilöllisiä osallistumis- ja toimintamahdollisuuksia. (Vammaispalvelujen käsikirja 2015.)

Valvira on laatinut valtakunnallisen valvontaohjelman vammaisten henkilöiden ympärivuorokautisista asumispalveluista. Ohjelma on tarkoitettu eri vammaisryhmille tarkoitettujen sekä kunnallisten että yksityisten (yritykset ja kolmas sektori) ympärivuorokautisten asumispalvelujen sekä soveltuvien osien laitoshoidon valvon-

taan. Pääperiaatteena on, että samassa toimintayksikössä asuu ainoastaan asiakkaita, jotka ovat suunnilleen saman ikäisiä ja tarvitsevat samantyyppisiä palveluja. Yksiköllä on oltava toimiva omavalvontajärjestelmä. Yksikössä pitää olla asiakkaiden tarpeiden edellyttämää erilaista osaamista. Lisäksi henkilökunnan pitää osata kommunikoida asiakkaiden kanssa ymmärrettävällä tavalla. Lähtökohtana on, että vammaiset ihmiset asuvat tavallisilla asuinalueilla. Kaikkien tilojen on oltava esteettömiä. Palvelutarve on arvioitava yhdessä asiakkaan, hänen läheistensä ja tarvittavien ammattihenkilöiden kanssa. Asiakkaalle on laadittava palvelu-, hoito-, kuntoutus- tai muu vastaava suunnitelma. Erityistä huomiota on kiinnitettävä asiakkaan itsemääräämisoikeuden toteutumiseen. (Valvira 2015.)

2.2 Nuortentalon toiminta

Aivoliitto ry:n omistama Suomen Nuortentalo Oy tarjoaa asumis- ja avopalveluita. Turun Nuortentalo valmistui vuonna 1997 Hirvensalossa ja Kuopiossa Nuortentalo aloitti toimintansa vuonna 2005. Suomen Nuortentalon toiminnan tarkoituksena on tukea niitä asiakkaita, joilla on kielellisiä tai muita neurologisia erityisvaikeuksia, heikot sosiaaliset taidot, toiminnanohjauksen tai arjen- ja elämänhallinnan vaikeuksia. Nuortentalon palveluiden tehtävänä on tarjota tukea eri elämäntilanteissa oleville asiakkaille arjen- ja elämänhallintataitoihin, itsenäistymiseen, sosiaalisten suhteiden ja vuorovaikutuksen harjoitteluun sekä itsetunnon ja positiivisen minäkuvan kehittämiseen. Palveluiden avulla pyritään myös ehkäisemään syrjäytymistä. Nuortentalossa asumista varten nuori tarvitsee oman kotikunnan maksusitoumuksen. Asumispalveluihin kuuluvat asuminen Nuortentalossa ja asumiskokeilut. Avopalveluihin kuuluvat neuropsykiatrinen valmennus, ammatillinen tukihenkilöpalvelu ja tukiasuminen sekä ohjatut vapaa-ajan vertaisryhmät. Ammatillisen tukihenkilötoiminnan avulla voidaan tukea vielä kotona asuvaa nuorta tai jo itsenäisemmin asuvaa nuorta. Nuortentalon asukkailla on mahdollisuus osallistua neuropsykiatriseen valmennukseen. Valmennus on tukea arjen- ja elämänhallintaan, itsenäistymiseen, psykososiaalisten taitojen vahvistamiseen ja koulutus- ja urasuunnitelmien selkeyttämiseen. (Ingman & Pasanen 2014, 5–14.)

Turun Nuortentalossa työskentelee esimiehenä toimivan aluepäällikön lisäksi seitsemän ja puoli ohjaajaa, joista yksi toimii vastaavana ohjaajana. Lisäksi on palkattu yksi työntekijä ammatilliseen tukihenkilöpalveluun. Turun Nuortentalossa on kymmenen yksiötä, joissa nuoret asuvat pääsääntöisesti huonekaverin kanssa. Asumisaika on keskimäärin 1–4 vuotta. Aluksi nuori voi tulla asumiskoiluun. Nuortentalossa harjoitellaan itsenäistä asumista ja eletään tavallista elämää. Asukkaat oppivat ottamaan vastuuta itsestään. Nuortentaloon muuttaessa tehdään asukkaalle ohjaussuunnitelma, jossa hän sitoutuu talon sääntöihin ja ohjauksen vastaanottamiseen. Jokaiselle asukkaalle nimetään omaohjaaja, joka vastaa yhdessä asukkaan kanssa ohjaussuunnitelman toteutumisesta. Omaohjaajan tuella hoidetaan asukkaan arjen asioita ja pidetään yhteyttä verkostoon. Asukkaan verkostoon voi kuulua perhe, sosiaalityöntekijä, opiskelupaikan henkilökuntaa, työnantaja, lääkäri ja terapeutti. Kaksi kertaa vuodessa pidetään ohjauspalaveri, johon asukkaan verkosto kutsutaan mukaan. Ohjauspalaverissa käydään läpi sen hetken tilanne ja mietitään tulevaisuutta. Nuortentalossa on käytössä oma asiakastietojärjestelmä, jonne kirjataan asukkaan asioita. Henkilöstön kehittämisestä ja hyvästä ammattitaidosta huolehditaan perehdytyksen, koulutuksien, työpaikkakokousten, työnohjauksen ja kehityskeskustelujen avulla. (Ingman & Pasanen 2014, 16–18, 41.)

2.3 Nuortentalon asukkaiden erityispiirteitä

Ranta (2015, 93) käsittelee tutkimuksessaan 18–25 -vuotiaiden nuorten aikuisten siirtymää aikuisuuteen itsenäistymisen kynnyksellä. Tähän ikävaiheeseen lukeutuu useita samanaikaisia itsenäistymiseen liittyviä kehitystehtäviä, jotka liittyvät koulutukseen, työelämään, asumistilanteeseen, sosiaalisiin suhteisiin sekä taloudelliseen itsenäistymiseen. Näissä kehitystehtävissä menestymisen on katsottu vaikuttavan elämäntyytyväisyyden tasoon ja elämäntavoitteiden saavuttamiseen.

Nuortentalon asukkaat ovat yleensä peruskoulun käyneitä 16–25 -vuotiaita nuoria. He elävät nuoruuden ja varhaisen aikuisiän aikaa, siirtymää aikuisuuteen.

Nuortentalon asukkailla on vaikeuksia kommunikoinnissaan ja sosiaalisissa suhteissaan sekä neurologisia erityisvaikeuksia. Nuoren rakentaessa identiteettiään itsensä kokeminen erilaiseksi kuin muut voi nostaa pintaan pohdintaa myös siitä, kuka minä olen ja millainen on minun tulevaisuuteni. Kenelle tahansa nuorelle tämä on haastava elämänvaihe. Erytystä tukea tarvitseva nuori tarvitsee tässä vaiheessa paljon aikuisen ohjausta ja tukea. (Palomäki-Jägerroos 2012, 232.)

Nuortentalon asukkaiden yleisimpiä diagnooseja ovat kielelliset erityisvaikeudet, ADHD ja Aspergerin oireyhtymä. Kielellisessä erityisvaikeudessa (engl. specific language impairment, SLI, aiemmin dysfasia) puheen ja kielen kehitys on viivästynyt tai etenee poikkeavasti. Vaikeuksia esiintyy usein esimerkiksi kielen ymmärtämisessä, kielellisessä päättelyssä ja käsitteiden ymmärtämisessä. Kielellisiä erityisvaikeuksia arvioidaan olevan 3–7 % lapsista. Nuoruusiässä oppimiseen ja sosiaaliseen vuorovaikutukseen kohdistuvat vaatimukset kasvavat ja muuttuvat. Se tuottaa erityisiä hankaluuksia nuorelle, jolla on kielellisiä vaikeuksia. Puhe saattaa olla epäselvää ja lukeminen ja kirjoittaminen hankalaa. Kielihäiriöt altistavat monenlaisille vaikeuksille kouluttautumisessa, työelämässä ja sosiaalisessa toiminnassa. (Ahonen & Rautakoski 2007, 18–23.)

ADHD (engl. attention deficit hyperactivity disorder) tarkoittaa aktiivisuuden ja tarkkaavuuden häiriötä, jonka keskeiset oireet ovat tarkkaamattomuus, yliaktiivisuus ja impulsiivisuus. ADHD:n esiintyvyys on noin 5 %. (Moilanen 2012, 35.) Sen ydinoireet ovat iästä riippumatta samat, mutta oireiden voimakkuus voi muuttua ikäkausittain. Yliaktiivisuus yleensä lievittyy nuoruusiässä, tarkkaamattomuus ja impulsiivisuus eivät niinkään. Krooninen myöhästely on ADHD-oireiselle nuorelle tavallista, mikä johtuu heikosta ajantajusta ja vuorokausirytmien ongelmista. Harrastukset voivat helposti jäädä turhautumisen takia. Toisaalta intensiivinen uppoutuminen omiin kiinnostuksen kohteisiin ja mielekkääseen tekemiseen, kuten tietokonepelaamiseen tai kaverisuhteisiin, on ADHD-oireiden eräs ilmenemismuoto. ADHD-diagnoosin ohella voi nuorella olla mieliala- ja ahdistuneisuushäiriötä, käytös-, päihde-, syömis- sekä oppimishäiriötä. (Raevuori 2012, 211–219.) ADHD tuo monenlaisia haasteita oppimiseen, opinnoissa selviytymiseen

sekä työelämässä pärjäämiseen. ADHD-oireisella nuorella on tarkkaavaisuus-yli-vilkkaushäiriön lisäksi usein haasteina puutteellisuuksia kognitiivisissa taidoissa, vaikeuksia sosiaalisissa suhteissa, emotionaalisia vaikeuksia ja puutteellisuuksia elämänhallintataidoissa. (Palomäki-Jägerroos 2012, 232.) Kaikilla ADHD-nuorilla on myös vahvuusalueita. He ovat usein myös luovia, rohkeita, helposti innostuvia ja innostavia. ADHD ei vaikuta älyyn eikä täten määritä nuoren muuta lahjakkuutta tai kyvykkyyttä. (Raevuori 2012, 212.)

Aspergerin oireyhtymässä henkilöllä on vaikeuksia sosiaalisessa vuorovaikutuksessa, kielellisessä ja ei-kielellisessä kommunikaatiossa sekä erikoisia, rajoittuneita ja toistuvia mielenkiinnon kohteita ja toimintoja. Kyse on laaja-alaisesta kehityksen häiriöstä, joskin joillakin alueilla älyllistä kapasiteettia saattaa olla runsaastikin. Asperger-henkilö saattaa selvittää monilla elämänalueilla itsenäisesti, mutta tarvitsee joissain asioissa paljon tukea. (Kerola, Kujanpää & Timonen 2009, 180.) Aspergerin oireyhtymä kuuluu autismin kirjoon, joka kattaa useita eri diagnooseja. Aspergerin oireyhtymästä puhutaan usein autismin lievempänä muotona. Suhteessa peruskapasiteettiinsa heillä on kuitenkin suuria vaikeuksia elää itsenäistä elämää ja työllistyä itsenäisesti. He ovat usein alisuoriutujia ja ovat ilman tukea vaarassa syrjäytyä opiskelusta ja työelämästä erityisvaikeuksiensa takia. Asperger-henkilöitä arvioidaan Suomessa olevan 40 000. (Partanen 2010, 24–25.)

3 OHJAUSTYÖ SOSIAALIALALLA

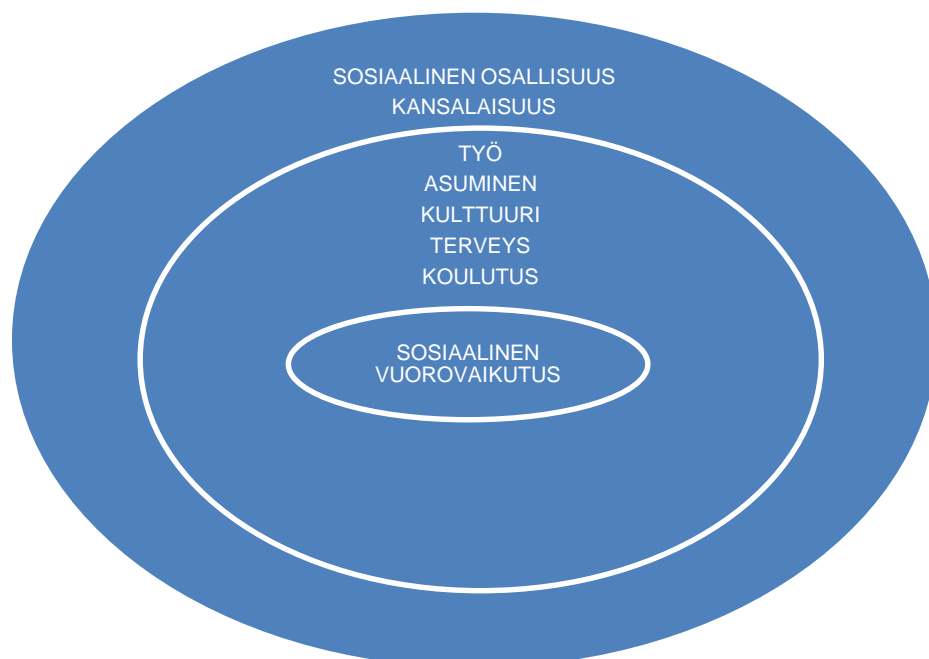
3.1 Sosiaalialan asiakastyön tavoitteita

Sosiaalialan tehtävä on määritelty sosiaalityön kansainvälisessä järjestössä (International Federation of Social Work) seuraavasti: Sosiaalialan työn tavoitteena on ihmisten hyvinvoinnin lisääminen. Keinoina ovat tätä tukevan sosiaalisen muutoksen, ihmissuhdeongelmien ratkaisujen ja itsenäisen elämänhallinnan edistäminen. Työn tavoitteena on vuorovaikutus ihmisen ja hänen ympäristönsä välillä. Välineenä käytetään sosiaali- ja käyttäytymisteoreettista sekä yhteiskunnan järjestelmiä koskevaa tietoa ja sen soveltamiseen tarvittavaa tietoa. (Kanaonoja, Lähteinen & Marjamäki 2011, 23–24.)

Sosiaalialalla asiakastyö on yhdessä tekemistä, yhteisiin prosesseihin sitoutumista ja suostumista sekä puheella ja toiminnalla ohjaamista. Ohjaustyön tavoitteena on ihmisen kohtaaminen, kuuleminen ja kunnioittaminen. Ohjauksessa pyritään ymmärtämään ohjattavan omia kokemuksia ja nostamaan ne yhdessä pohdittavaksi sekä ymmärtämään itse ohjausprosessia ja sen eri vaiheita. Ohjauksen tarkoituksena on auttaa ohjattavaa hallitsemaan elämänsä paremmin. Erilaiset organisaatiot luovat puitteet asiakastyölle ja ohjaustoiminnalle ja eri ammattialojen perustehtävät poikkeavat toisistaan. Ohjaajan käsitys omasta perustehtävästään on kaiken ohjaustoiminnan perusta. Ohjaajan on hyvä tunnistaa oma ohjauksellinen lähestymistapansa ja arvonsa sekä se, miten hän kohtaa ohjattavansa. Ohjauksen eettisyyden arvioiminen kuuluu sosiaalialan ammattilaisen ohjausosaamiseen. Eri ammattikunnilla on omat eettiset ohjeensa, jotka auttavat työntekijöitä tekemään eettisesti kestäviä valintoja, ratkaisuja ja päätöksiä omassa työssään. (Vänskä, Laitinen-Väänänen, Kettunen & Mäkelä 2011, 6–11.) Esimerkiksi Nuortentalon ammattieettisiin ohjeisiin kuuluvat yksilöllisyys ja itsemääräämisoikeus, ihmisarvon mukainen kohtelu, oikeudenmukaisuus ja tasa-arvo, turvallisuus, voimavara- ja toimintakyvyn maksimointi sekä itsetunnon tukeminen ja vahvistaminen (Ingman & Pasanen 2014, 28–29).

3.2 Sosiaalisen osallisuuden edistäminen

Teoksessa Sosiaalipalveluiden kehityssuunnat Toikko (2012, 171–173) jäsentää sosiaalipalveluita määrittelemällä niitä käytännön työn näkökulmasta. Käytännön sosiaalipalveluita ovat ne toiminnot, joita toteutetaan sosiaalialalla. Sosiaalipalveluiden sisältöä on pyritty määrittelemään erilaisten asiakasryhmien avulla, jotka voivat rakentua sisältökysymyksittäin tai ikäryhmittäin. Toikko kuvaa sosiaalipalveluiden sisältöä yleisesti jäsentämällä ne kolmen kehän avulla (kuvio 1). Kehät kuvaavat sosiaalipalveluiden eri tavoin rakentuvia tehtäviä. Sisin kehä muodostuu vuorovaikutukseen perustuvasta tapauskohtaisesta asiakassuhteesta, jossa sosiaalipalvelut perustuvat ihmisen kohtaamisesta. Toinen kehä muodostuu konkreettisista palveluista, kuten avustaminen arjen toiminnoissa tai tukeminen päivä- ja työtoiminnoissa. Kolmas kehä kuvaa sosiaalipalveluiden tavoitetta eli sosiaalista osallisuutta ja täysvaltaista kansalaisuutta.

Kuvio 1. Sosiaalipalveluiden sisältöä kuvaavat kehät (Toikko 2012, 173).

Ensimmäisessä kehässä oleva sosiaalinen vuorovaikutus muodostaa sosiaalipalveluiden ytimen, johon voi liittyä asiakkaan kanssa yhdessä tehtävää tilanteen arviointia, neuvontaa, ohjausta, sovittelua ja terapiaa. Se suuntautuu sosiaalisten haasteiden, kysymysten ja ongelmien työstämiseen keskustelun avulla. Sen

avulla voidaan tukea myös yksilön identiteetin ja minän kehitystä. Vuorovaikutus on yksilön, ryhmien ja eri yhteisöjen välisten sosiaalisten suhteiden tukemista. Sosiaalisessa vuorovaikutuksessa auttamissuhde rakentuu keskustelujen vaaraan ja sen pohjana voi olla tietty teoreettis-menetelmällinen työtapo tai tietyn mallin mukaisesti etenevä prosessi. (Toikko 2012, 172–173.)

Toinen kehä muodostuu sosiaalisten haasteiden, kysymysten ja ongelmien työstämisestä konkreettisin materiaalisin keinoin. Asiakkaat tarvitsevat apua ja tukea erilaisissa asioissa kuten asumisessa, työssä ja vapaa-ajassa. Huomattava osa sosiaalipalveluiden konkreettisesta avusta liittyy asumiseen ja sen tukemiseen. Myös kouluttautumista voidaan tukea. Lisäksi se voi olla terveyden ja toimintakyvyn edistämistä ja ylläpitämistä. (Toikko 2012, 173–176.)

Sosiaalipalveluiden kolmannen kehän tavoitteena on sosiaalisen osallisuuden edistäminen ja ylläpitäminen siten, että asiakkaat voivat toimia omista lähtökohdistaan käsin yhteiskunnan täysivaltaisina jäseninä. Kolmas kehä voidaan nähdä tavoitekehänä, johon tähdätään kahden ensimmäisen kehän avulla. Sosiaalinen osallisuus voi tarkoittaa mahdollisuutta osallistua yhteiskunnalliseen toimintaan. Se voi tarkoittaa osallisuutta kansalaisyhteiskunnan toimintaan, kuten järjestötoimintaan. Osallisuus tarkoittaa osallisuutta informaalisiin yhteisöihin eli perheeseen ja sukuun sekä ystäviin. Se tarkoittaa osallisuutta riittävän materiaaliseen hyvinvointiin eli mahdollisuutta työhön tai muuten turvattuun toimeentuloon. Kysymys voi olla myös vaikutusmahdollisuuksista elinolosuhteisiin, kuten asumiseen ja ympäristöön. Sosiaalisen osallisuuden toteutuminen edellyttää sekä sosiaaliseen vuorovaikutukseen perustuvaa auttamissuhdetta että konkreettista apua ja tukea. Kahden ensimmäisen kehän tavoite on tukea sosiaalista osallisuutta ja sitä kautta täysivaltaista kansalaisuutta. Näin ensimmäisen kehän sosiaalinen vuorovaikutus ja toisen kehän konkreettinen apu saavat yhteiskunnallisen funktion. (Toikko 2012, 173–176.) Kananoja ym. (2011, 24) kuvaavat sosiaalityön yhteiskunnallista funktiota seuraavasti: Sosiaalityön tehtävänä on puutteellisten sosiaalisten olojen ja vaikeiden elämäntilanteiden parantaminen sekä vähäosaisten yksilöiden ja ryhmien toimintaedellytysten, osallisuuden ja elämänotteen vahvistaminen. Sosiaalityö on muutostyötä.

4 ERITYISVAIKEUKSIA OMAAVAN NUOREN OHJAAMINEN

4.1 Toiminnanohjauksen taidot

Neuropsykiatrisia erityisvaikeuksia omaavat henkilöt tarvitsevat ohjausta ja tukea toiminnanohjauksessa. Toiminnanohjauksen taidoilla tarkoitetaan laajasti ihmisen kykyjä säädellä käyttäytymistään tilanteen vaatimusten mukaisesti. Toiminnanohjaukseen kuuluvat kyky edetä tehtävässä tietyn tavoitteen saavuttamiseksi, tarkkaavaisuuden säätelykyky, suunnittelu- ja organisointitaito, kyky arvioida ja säädellä omaa käyttäytymistään ja kyky toimia joustavasti. Toiminnanohjauksen ollessa heikkoa on yleensä myös ajantaju huono. (Sjölund & Beijerot 2014, 41.) Jos toiminnanohjauksen alueella on ongelmia, se voi näkyä aloitteellisuuden puutteena. Tehtävissä on vaikeaa päästä alkuun. Henkilö voi toimia impulssien johtamana tai käyttäytymisen lopettaminen tilanteen niin vaatiessa on vaikeaa. Henkilö voi juuttua toimintatapaan ja hänellä on vaikeuksia vaihtaa toimintatavasta tai tilanteesta toiseen. Puheenaiheen vaihtaminen tai siirtymätilanteiden hallinta on vaikeaa. Henkilöllä on suunnittelussa vaikeuksia eli kyvyssä ennakoita ja asettaa tavoitteita. Hän toimii suunnittelematta ja tehtävien aloittaminen jää myöhäiseksi. Organisointikyky voi olla puutteellista. Henkilö toimii epäjärjestelmällisesti ja ylikuormittuu helposti laajojen tehtävien edessä. Itsetarkkailun alueella voi olla ongelmia ja henkilö ei osaa arvioida toimintaansa suhteessa päämäärään. Hän ei osaa korjata virheitään tai tunnistaa omaa käyttäytymistään ja sen vaikutusta toisiin. Tunteiden säätelyssä voi olla kyvyttömyyttä ja pienetkin ärsykkeet voivat aiheuttaa suhteettoman suuren reaktion. Jos henkilöllä on heikko työmuisti, kyky pitää tehtävän kannalta olennainen informaatio mielessä on vaikeaa. Henkilö unohtaa tehdessä, mitä oli tekemässä ja tekeminen hajoaa. (Tamski & Huotari 2013, 59.)

4.2 Menetelmien käyttö ohjaustyössä

Menetelmät eli metodit ovat järjestelmällinen ja suunnitelmallinen tapa ratkaista jokin ongelma, suorittaa tehtävä tai päästä tavoiteltuun päämäärään. Menetelmä voidaan opettaa ja soveltaa sitä eri ympäristöissä. (Kananoja ym. 2011, 154.) Sosiaalityön menetelmillä tarkoitetaan työtapaa, joka on johdettu teoriasta ja käsitteistä. Niillä tarkoitetaan lähestymistapoja, jotka ohjaavat työntekijän ajattelua ja toimintaa. Menetelmät ovat työssä tavoitteellisena ja tietoisena toimintana käytettäviä. Esimerkiksi ratkaisukeskeisessä lähestymistavassa työntekijä kiinnittää huomion asiakastilanteessa enemmän positiivisiin kuin negatiivisiin seikkoihin. Tällöin ratkaisua etsitään niistä vaihtoehdoista, joiden on todettu tuottavan positiivisia tuloksia. (Toikko 2014, 5–6.) Ohjaajan ammattitaitoon kuuluu erilaisten menetelmien hallinta ja niiden soveltaminen. On osattava asettaa tavoitteita ja valita sellaiset keinot, joiden avulla tavoitteet voidaan toteuttaa. Ohjaajan on hyvä hankkia osaamista erilaisista menetelmistä ja niiden käyttämisestä. Samalla on muistettava, että menetelmät ovat vain ohjauksen välineitä ja ammattitaitoa on osata soveltaa niitä tarpeen mukaan. Tärkeää on aito ja välittävä kohtaaminen sekä luottamuksellisen ja toimivan ohjaussuhteen rakentaminen. (Kalliola, Kurki, Salmi & Tamminen-Vesterbacka 2010, 12.)

Nuortentalossa ohjaaminen on kuntouttavaa toimintaa, jossa asukkaan omat kyvyt ja osaaminen huomioidaan. Ohjaustyön tavoitteena on asukkaan toimintakyvyn ylläpito ja edistäminen, itseohjautuvuuden lisääntyminen ja vamman rajoitteiden kompensoiminen. Kaikki ohjaustyö on erityisvaikeuksia omaavan asukkaan itsenäisyyden kokonaisvaltaista tukemista arjessa tai kasvussa kohti aikuisuutta. (Ingman & Pasanen 2014, 24, 29.) Nuortentalon Perehdyttämiskansion mukaan tärkeitä ohjausmenetelmiä Nuortentalossa ovat ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys, ennakointi, yhdessä tekeminen, motivointi, toiminnan ohjaus, positiiviset kokemukset, tukikeskustelut, struktuuri ja viikko-ohjelma. Ohjaajien tehtäviin kuuluvat asiakkaiden ohjaus ja tukeminen arjen- ja elämänhallinnassa sekä päivätoiminnassa ja vapaa-ajan vietossa. Käytännön arjenhallintaan asiakkaita tuetaan siivouksessa, pyykkihuollossa, ruoanlaitossa, raha-asioiden ja hygienian hoi-

dossa. Elämänhallinnan ohjauksessa asiakasta tuetaan vuorokausirytmissä, ruokavaliassa ja ruokailurytmissä, sosiaalisissa suhteissa, terveyden ja hyvinvoinnin huolehtimisessa, päivätoiminnan toteutumisessa, myönteisessä minäkuvassa ja mahdollisimman tasapainoisen elämän ylläpitämisessä. (Ingman 2015.)

4.3 Ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys

Ratkaisukeskeinen malli kehitettiin Milwaukeessa 1970-luvun perheterapian yhteydessä. Tutkijat huomasivat, että positiivinen palaute rohkaisi ihmisiä toimimaan ja ajattelemaan uudella tavalla ongelmatilanteissa. (Huotari & Tamski 2010, 47.) Ratkaisukeskeinen lähestymistapa sisältää kannustavia käytännön työkaluja erilaisiin vuorovaikutustilanteisiin, motivointiin, innostamiseen, suunnitteluun, ongelmien ratkaisuun ja kehittämistyöhön. Ratkaisukeskeisyyttä kutsutaan myös voimavarakeskeiseksi lähestymistavaksi, koska tässä menetelmässä pyritään huomioimaan uinuvia voimavaroja sekä käytössä olevia vahvuuksia ja mahdollisuuksia. Tärkeintä on toivon herättäminen, siihen keskittymällä mahdollistetaan muutos ja tie parempaan elämään. (Tamski & Huotari 2013, 18.)

Ratkaisukeskeisyudessa keskitytään ongelmien syiden etsimisen sijasta niiden ratkaisemiseen ja yksilön voimavarojen vahvistamiseen. Työskentelyssä keskitytään nykyhetkeen, tulevaisuuteen ja tavoitteisiin. Työskentelyn lähtökohtana on asiakkaan maailmankuva eikä työntekijällä ei ole valmiina näkemystä asiakkaan ongelmista, syistä tai ratkaisutavoista. Työntekijä pitää asiakkaan ajatuksia, tunteita ja kokemuksia tosina. Asiakasta kuuntelemalla pyritään löytämään hänelle sopivia uusia tapoja toimia. Työntekijä pyrkii toiminnassaan tukemaan asiakkaan omanarvontunnetta ja itsekunnioitusta. Yksi keskeisimmistä tavoitteista on saada asiakas tiedostamaan, että hänellä itsellään on voimavaroja ja vahvuuksia. Heikkoja alueita pyritään vahvistamaan ja unohtuneita kykyjä otetaan käyttöön. Tärkeää on keskittyä asiakkaan onnistumisiin. Työntekijä tekee työtä asiakkaan kanssa, muttei hänen puolestaan. Jokaisella on vastuu omasta elämästään. Ratkaisu- ja voimavarakeskeisessä tavoitteiden etsiminen ja määrittäminen asiakkaan kanssa yhdessä on kaiken perusta. Tavoitteissa keskitytään tulevaisuuteen

ja kuvataan sitä konkreettisesti. Työskentelyssä voidaan käyttää apuna mielikuvien, tarinoiden, taiteen ja draaman maailmaa. Apuna voidaan käyttää myös tulevaisuuden muistelumenetelmää. Siinä asiakasta voi pyytää kuvittelemaan tulevaisuutta, jossa hän nauttii elämästään. Keskeistä on työntekijän yhteys ja yhteinen kieli. Työntekijä käyttää varsinkin alussa asiakkaan omia sanoja, kielikuvia ja tyyliä, mutta työskentelyn edetessä hän pyrkii muuntaman asiakkaan yksipuolisia ja kielteisiä ilmauksia toiminnan kielelle. On oleellista keskittyä niihin asioihin, joita asiakas voi itse muuttaa. Pienetkin myönteiset muutokset ovat tärkeitä. Asiakkaalle annetaan palautetta välittömästi ja siinä keskitytään toimiviin puoliin, yrittämiseen ja onnistumisiin. Palautteessa korostetaan asiakkaan omaa vastuuta ja ansiota muutoksessa. Tavoitteita muodostetaan suuntaamalla tulevaisuuteen. Tavoitteen tulee olla niin pieni, että asiakas pystyy saavuttamaan sen. Tämä lisää motivaatiota ja auttaa asiakasta pois jumiutuneista käyttäytymismalleista. Selkeä, konkreettinen tavoite tehostaa työskentelyä ja mahdollistaa nopean palautteen antamisen. (Vilen, Leppämäki & Ekström 2008, 171–183.)

Tukikeskustelut

Tukikeskustelujen avulla voidaan tukea vuorovaikutusta, sosiaalisia- ja tunnetaitoja sekä vastavuoroista kommunikointia. Keskustelujen avulla ratkotaan pieniä ongelmia ja keskitytään sen hetkisiin pulmiin ja kysymyksiin, joita asiakas tuo itse esille. Keskusteluissa pyritään etsimään uusia näkökulmia ja suuntaamaan ajatuksia eteenpäin. Tärkeää on ennaltaehkäistä pulmien kasaantuminen. Pääsääntöisesti tukikeskustelut ovat yksilöllisiä, säännöllisiä, kahdenkeskisiä rauhallisia tilanteita. Tavoitteena on helpottaa arjessa selviytymistä ja kehittää yhdessä ongelmaratkaisutaitoja. Tukikeskustelut ovat ennaltaehkäisevää mielenterveys-työtä, joka auttaa yli siirtymä- ja nivelvaiheissa sekä masennus- ja eristäytymiskausina. Tukija seuraa asiakkaan mielialanmuutoksia ja elämän etenemistä ja antaa välitöntä palautetta. Kyse on terapeutisesta keskustelusta. Kriisin tai syvän masennuksen aikana tukikeskustelut eivät riitä. Tukikeskustelun alkaessa on tärkeää, että asiakas tuntee olevansa kuultu ja ymmärretty. Tukikeskustelijana voi olla kuka vain, jolla on riittävästi tietoa tuettavan neurologisista pulmista ja niiden

vaikutuksesta käyttäytymiseen ja ajatteluun. Tärkeää on kyky kuunnella ja kärsivällisyys. Tukikeskusteluja voidaan käydä esimerkiksi tuettavan kotona arjen askeleiden äärellä. (Kujanpää 2009, 3–5.) Keskustelu ei ole aina kaikille tuettaville luontevin tapa, sillä monet kielelliset vaikeudet hankaloittavat sitä. Keskustelujen lisäksi voidaan käyttää luovia ja visuaalisia työskentelyvälineitä. Tukikeskustelija voi käyttää itselleen ja ammatilliseen osaamiseensa luontevia työkaluja. Puheen tuottoa, tunteiden ilmaisua, itseilmaisua ja vuorovaikutusta tukemaan voi käyttää monenlaisia työkaluja apuna, kuten musiikki, tanssi, taide, askartelu, leipominen, metsäretket ja rentoutuminen. (Kujanpää 2009, 15.)

Motivointi

Motivointi korostuu, kun lähdetään työskentelemään systemaattisesti kohti tavoitetta. Motiivit liittyvät haluihin ja tarpeisiin ja ne ovat läsnä kaikessa ihmisen toiminnassa. Motiivit tekevät jonkin asian tekemisen mielekkääksi. Kun henkilö on motivoitunut, hänellä on riittävästi motiiveja ja riittävä vireystila tekojensa suorittamiseen. Neuropsykiatrisissa erityisvaikeuksissa olevilla henkilöillä voi ilmetä ongelmia, koska motiivi ei ole riittävän tärkeä tai houkutteleva tehtävän suorittamiseen. Henkilö ei tiedä mistä aloittaisi ja ajatukset eivät pysy koossa. Hän voi vaatia itseltään liikaa tai pelkää huonoa palautetta. Neuropsykiatristen henkilöiden voi olla miltei ylivoimaista saada aloitettua tehtäviä, jotka tuntuvat vastenmielisiltä, vaikka ne olisivat tärkeitä ja kiireellisiä. Tehtävien alkuun saattamista voidaan helpottaa suunnittelun avulla. Pilkotaan tehtävät osiin ja mietitään tauot. Tehtävät voi suunnitella paperille tai tehdä motivaatiotaulun näkyvälle paikalle muistuttamaan, miksi tavoite kannattaa saavuttaa ja miksi sen eteen kannattaa ponnistella. Palkitseminen urakan päätteeksi lisää motivaatiota. Jokaisen etapin kohdalla on hyvä muistaa positiivinen palaute. (Huotari & Tamski 2010, 122, 195–196.)

4.4 Strukturointi ja ennakointi

Strukturoinnilla tarkoitetaan rakenteen eli struktuurin käyttöä selkeyttämään aikaa, tilaa, paikkaa ja henkilöitä. Strukturi antaa turvalliset ja selkeät puitteet toiminnalle ja mahdollistaa keskittymisen olennaiseen, oppimiseen ja itsenäiseen toimintaan. Strukturointia käytetään apuna, mikäli oppimiselle on erityisiä esteitä joko neurologisen kehityksen tai oppimiseen vaikuttavien ympäristötekijöiden vuoksi. Strukturoidun opetuksen käsite ja käytäntö tuli Suomeen 1990-luvulla autismin henkilöiden TEACCH-kuntoutusmallin mukana ja strukturoitua opetusta käytetään esimerkiksi autismin kirjon henkilöille koulumaailmassa. Strukturoitu opetus tarkoittaa rakenteiltaan selkeäksi suunniteltua opetusta. Oppimista ja opetusta suunniteltaessa mietitään opetuksen tavoite ja sisältö, opetusmenetelmä, kommunikointi, fyysinen tila, aika, henkilöt, välineet ja toiminta sekä seuranta ja palaute. Emotionaalinen ilmapiiri on oppimistilanteen tärkein elementti, sillä tunnetilat ohjaavat oppimista. Esimerkiksi autistisella henkilöillä voi kognitiivisten toimintojen eri osatekijöissä olla yksilöllisiä puutteita siten, ettei kommunikointi suju verbaalisen kielen varassa lainkaan. Tarvitaan puhetta tukevia ja korvaavia kommunikointikeinoja. Fyysisen tilan strukturoinnin avulla eliminoidaan ylimääräisiä, keskittymistä ja oppimista häiritseviä ärsykejä pois. Oppimisvaikeuksiin liittyy usein vaikeus aloittaa toiminta ja ohjata omaa toimintaa. Tällöin ajan selkeä strukturointi ja sisällöllinen suunnittelu tukevat toimintaa. Itsenäisyyttä edistää esimerkiksi selkeä vuorokausirytmisi ja kalenterinkäyttö. (Kerola ym. 2009, 167–172.)

Neuropsykiatrisia erityispiirteitä omaavilla henkilöillä arki on usein hajanaista. Strukturiin kuuluvien rutiinien ja sääntöjen noudattaminen helpottaa arjenhallintaa sekä tuo ennakoitavuutta arkeen. (Huotari & Tamski 2010, 185, 211.) Strukturoinnin tarkoituksena on esimerkiksi antaa henkilölle mielikuva siitä, miten aika jäsentyy ja mitkä tapahtumat seuraavat toisiaan. Muutoksia on helpompaa sietää, kun tietää, miten toimia muuttuvassa tilanteessa. Strukturointia voidaan käyttää päivä- tai viikko-ohjelman selkeyttämiseksi. Strukturi voidaan tehdä konkreettisten esineiden avulla, kuvin, kirjoittaen tai kalenteria apuna käyttäen. Tekemisen kokonaisuus pilkotaan osiin, jotta henkilö voisi hahmottaa, mistä hän voi aloittaa ja missä järjestyksessä toimia. (Partanen 2010, 126–128.)

5 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

5.1 Tutkimuksen tavoite ja tehtävät

Suoritin sosionomiopintoihini liittyvän työharjoittelun Turun Nuortentalossa keväällä 2015 ja olin päättänyt tehdä tutkimuksen harjoittelupaikkaani liittyen. Tutkimukseni aiheeksi valikoitui, kuinka nuorta tuetaan itsenäistymiseen ohjaustyön avulla. Tutkimukseni tavoitteena oli kartoittaa, millaista on ohjaustyö erityistä tukea tarvitsevien nuorten asumisyksikössä ja miten nuoria tuetaan itsenäistymisessä. Tutkimustehtävikseni määrittelin kolme kysymystä:

1. Mikä tukee ohjaustyötä Nuortentalolla ja millaisia haasteita ohjaajat kohtaavat työssään?
2. Miten ohjaajien osaamista tulisi kehittää? Onko ohjaajilla lisäkoulutuksen tarvetta?
3. Miten ohjaajat käyttävät ohjausmenetelmiä käytännön työssään ja tukevatko nämä menetelmät nuorten itsenäistymistä?

Tutkimus on luonteeltaan laadullinen eli kvalitatiivinen. Sen avulla pyritään saamaan syvällisempi näkemys ilmiöstä.

5.2 Tiedonkeruumenetelmä

Tutkimustyössä menetelmä on tekniikka, jolla kerätään, analysoidaan ja tulkitaan ilmiötä. Menetelmiä tarvitaan tutkimustyön eri vaiheissa. (Kananen 2010, 26.) Laadullinen tutkimus voidaan jakaa tiedonkeruu- ja analyysimenetelmiin. Laadullisen tutkimuksen tärkeimmät tiedonkeruumenetelmät ovat havainnointi, teema-haastattelu ja erilaiset dokumentoinnit. Tiedonkeruumenetelmä riippuu tutkittavasta ilmiöstä, sen ominaisuuksista ja halutun tiedon tarkkuudesta ja autenttisuudesta. (Kananen 2012, 92–93.)

Teemahaastattelu on yleisin laadullisen tutkimuksen tiedonkeruumenetelmä. Sen avulla haetaan ymmärrystä. Haastateltavan kanssa keskustellaan eri teemoista eli aihealueista ja saadaan näin tietoa ja kuvaus ilmiöstä. Teema on laaja aihekokonaisuus ja haastattelussa teemat tulee valita niin, että ne kattavat mahdollisimman hyvin ilmiön. Teemoja ja niiden kysymyksiä ei lyödä täysin lukkoon etukäteen, sillä haastateltavan vastauksen voivat synnyttää uusia jatkokysymyksiä. Teemahaastattelussa on tärkeää vuorovaikutus ja reflektointi haastateltavan kanssa. Haastattelukysymykset voidaan jakaa avoimiin ja suljettuihin eli strukturoituihin kysymyksiin. Strukturoidut kysymykset sisältävät valmiit vaihtoehdot tai niihin voi vastata hyvin lyhyesti tai ne voivat koskea faktoja. Strukturoidut kysymykset eivät kuulu teemahaastatteluun. Avoimissa kysymyksissä käytetään kysymyksiä, joihin vastaaminen vaatii aina selittämistä. (Kananen 2012, 92, 100–106.) Puolistrukturoidussa teemahaastattelussa on haastattelun aihepiiri eli teema-alue kaikille sama, mutta kysymysten tarkka muoto ja järjestys puuttuvat. Teemahaastattelun käyttö tutkimusmenetelmänä lähtee oletuksesta, jossa kaikkia yksilön kokemuksia, ajatuksia, uskomuksia ja tunteita voidaan tutkia tällä menetelmällä. Kaikkein oleellisinta on, että haastattelussa edetään yksityiskohtaisten kysymysten sijaan keskeisten teemojen varassa. Näin haastateltavien ääni saadaan kuuluviin. (Hirsjärvi & Hurme 2008, 48.)

Haastattelu voi olla yksilö- tai ryhmähaastattelu. Ryhmähaastattelu käytettäessä aikaa säästyy, mutta haastattelutilanteessa ryhmän jäsenet vaikuttavat toisiinsa. Yksilöhaastattelun avulla saadaan tarkempaa ja luotettavampaa tietoa. Haastateltaviksi valitaan ne henkilöt, joita ilmiö koskettaa. Paras tapa teemahaastattelujen tallentamiseen on nauhoittaminen, jolloin tutkija voi keskittyä itse haastatteluun. Tallennetut haastattelut puretaan myöhemmin tekstimuotoon eli litteroidaan. Litteroitua tekstiä käsitellään manuaalisesti tai ohjelmallisesti erilaisilla analysointimenetelmillä. (Kananen 2012, 100–108.)

Tutkimuksessa käytin empiirisen aineiston hankintatapana puolistrukturoitua teemahaastattelua (liite 1). Tein kaikki haastattelut Nuortentalossa harjoitteluni aikana toukokuussa 2015. Ohjaajia Nuortentalossa oli yhteensä kahdeksan. Pyydin haastateltavikseni kaikki vakituiset ohjaajat, joita oli yhteensä viisi. Valitsin

haastatteluun vain vakituiset ohjaajat, koska heillä oli pisin työkokemus ohjaustyöstä Nuortentalossa. Ensimmäiseksi tein koehaastattelun Nuortentalon aluepäällikölle ja liitin hänen haastattelunsa mukaan tutkimukseen. Olin pyytänyt aluepäälliköltä etukäteen kirjallisen luvan haastattelujen tekemiseen (liite 2). Ennen haastattelua informoin ohjaajia kirjallisesti haastattelun aiheesta ja kerroin, että haastatteluun osallistuminen on vapaaehtoista (liite 3). Kaikki pyytämäni ohjaajat suostuivat haastateltaviksi ja aikataulut haastatteluja varten saatiin sovittua. Haastattelut tein yksilöhaastatteluina Nuortentalon tiloissa. Valitsin yksilöhaastattelun siksi, koska haastateltavien määrä oli pieni ja tällä menetelmällä toivoin saatavani yksilöllisiä vastauksia ilman ryhmän jäsenten vaikutusta toisiinsa. Näin myös kaikkien haastateltavien mielipiteet tulivat tasapuolisesti huomioon. Tieto oli laadullista eli tulkintaan, kokemukseen ja hiljaiseen tietoon perustuvaa. Haastattelutilanteiden pituudet vaihtelivat, lyhin haastattelu kesti 30 minuuttia ja pisin 1 tunti 15 minuuttia. Nauhoitin kaikki haastattelut.

5.3 Aineiston käsittely ja analyysi

Laadullisessa tutkimuksessa teemahaastattelun avulla kerätyllä aineistolla pyritään saamaan ymmärrys ilmiöstä. Nauhoitettu teksti litteroidaan eli aukikirjoitetaan. Litteroinnin voi tehdä eri tasoilla sanatarkasta kirjoittamisesta pelkän asian poimimiseen haastateltavan sanomisista. Teemahaastattelut kirjoitetaan tekstimuotoiseksi mahdollisimman sanatarkasti. Sanatarkkaa kuvausta voidaan käyttää sellaisenaan sitaattina lopullisessa raportissa. (Kananen 2012, 108–112.)

Laadullisen aineiston analyysimenetelmiä on useita erilaisia. Teemahaastattelua voidaan analysoida sisältöanalyysin avulla, jolloin tarkoituksena on paljastaa tekstin ydin ja tehdä siitä tiivistetty kuvaus. Sisältöanalyysissä aineisto voidaan luokitella joko aineistolähtöisesti tai teorialähtöisesti. Sisältöanalyysi voidaan tehdä tekstimuodossa olevalle aineistolle kuten teemahaastatteluille, kertomuksille, kuvauksille, raporteille, puheille ja keskusteluille. Kun aineisto on kerätty teemahaastattelun avulla, se voidaan teemoittaa. Teemahaastatteluaineisto tiivistetään litteroinnin jälkeen luokittelulla. Yksittäinen teema voi olla yksi luokka ja

saman teeman alle siirretään kaikkien haastateltavien vastaukset, jotka luokitellaan. Teeman alta voidaan etsiä yhteisiä rakenteita tai tyypillisiä tapauksia. Lopullisessa tulkinnassa esitetään aineistosta saadut tulokset. (Kananen 2012, 116–118.)

Haastattelujen jälkeen kuuntelin nauhoitukset ja litteroin ne kirjoittamalla sanasta sanaan tietokoneelle. Litteroitua tekstiä tuli yhteensä 50 arkkia kirjoitettuna arial 12 fontilla. Luin aineistoa läpi useamman kerran. Analysoinnin tein sisältöanalyysin avulla ja luokittelin tekstin aineistolähtöisesti. Ryhmittelin tekstiä haastattelurungon teemoihin perustuen ja erotin tekstistä eri asiakokonaisuudet omiksi kappaleikseen. Tutkimusaineiston ryhmittelyn jälkeen seurasi tutkimusaineiston pelkistäminen, jolloin karsin tutkimusaineistosta tutkimustehtävän kannalta kaiken epäolennaisen informaation. Tavoitteena oli haastatteluaineiston avulla kerätä tietoa ohjaustyöstä erityistä tukea tarvitsevien nuorten asumisyksikössä sekä kerätä tietoa millaisia ohjausmenetelmiä ohjaajat käyttävät itsenäistyvien nuorten arjen- ja elämänhallinnan tukemisessa. Lisäksi tavoitteena oli kartoittaa ohjaajien lisäkoulutuksen tarvetta. Lopuksi tulkitsin aineistoa sen mukaan, mitä siitä nousi esille.

6 TUTKIMUSTULOKSET

Haastatelluista ohjaajista kolme oli koulutukseltaan lähihoitajia, yksi sosionomi ja yksi nuoriso- ja vapaa-ajan ohjaaja. Aluepäällikkö oli koulutukseltaan kasvatustieteiden maisteri. Yksi ohjaajista oli työskennellyt Nuortentalossa kaksi vuotta ja loput yli viisi vuotta, pisimmillään yksitoista vuotta. Koodasin haastateltavani summittaisessa järjestyksessä H1–H6 ja käytin näitä koodeja haastateltavien suorissa lainauksissa.

6.1 Ohjaustyö ja sitä tukevat seikat

Haastateltavia pyydettiin aluksi määrittelemään sana ohjaustyö yleisesti. Ohjaustyötä pidettiin laajana käsitteenä. Siinä ohjataan asiakasta erilaisissa tilanteissa hyödyntäen asiakkaan omia voimavaroja, taitoja ja osaamista. Ohjaustyö on sitä, mitä tehdään yhdessä asiakkaan kanssa tai asiakas itse tekee ohjaajan tukemana. Ohjaustyön tavoitteena on, että ohjaaja pystyisi tekemään itsensä tarpeettomaksi. Ohjaustyötä Nuortentalossa pidettiin hyvin moninaisena, kokonaisvaltaisena asukkaan arjen tukemisena ja yhdessä tekemisenä. Nuortentalossa ohjaamiseen kuuluu neuvontaa, tukemista ja asukkaan auttamista arkisissa askareissa, virastoissa käymisessä, harrastuksissa, etuuksien hakemisessa, koulutuksessa, työpaikoissa, kaikessa pyykeistä ja ruoanlaitosta hygienianhoitoon. Ohjaustyöhön kuuluu huolehtia siitä, että perustarpeet tulee tyydytettyä ja asukas pystyy elämään mahdollisimman normaalia elämää. Ohjaustyö Nuortentalossa nähtiin myös asukkaan myönteisen minäkuvan ja voimavarojen kartuttamisena, sosiaalisten suhteiden tukemisena ja ylläpitämisenä sekä kannustamisena ja motivointina. Ohjaaja tarjoaa asukkaalle keskusteluapua ja läsnäoloa.

H5: ”Keskeisin tavoite on se, että saataisiin nuoret itsenäistymään ja ottamaan vastuuta omasta toiminnastaan. Ensiksi ohjaaja on siinä enemmän tukena ja tavoite on, että ohjaaja pystyisi tekemään itsensä vähitellen tarpeettomaksi.”

Seuraavaksi haastateltavilta kysyttiin, mitkä asiat tukevat ohjaustyötä. Työyhteisön yhteisiä periaatteita, näkemyksiä ja tavoitteita korostettiin. Yhden haastateltavan mukaan työkavereissa on valtava voimavara. Heiltä saa tukea ja heihin voi luottaa. Hän piti työtiimiä ammattitaitoisena ja koulutustaustoiltaan monipuolisena. Työkavereiden ajatuksista voi saada omaan työhönsä apua ja uusia ideoita. Työyhteisön avointa ilmapiiriä, yhdessä asioiden pohtimista sekä tiedonvälityksen sujuvuutta pidettiin tärkeänä. Ohjaustyötä nähtiin tukevan työkokemus, koulutus, motivoituminen työhön, vahva luottaminen omaan ammattitaitoon ja omaan arviointikykyyn. Haastavan tilanteen edessä ohjaajan on kyettävä itse tekemään päätöksiä, mihin suuntaan lähteä tukemaan asukasta.

H3: ”Kaikilla työntekijöillä on samat periaatteet. Oma jaksaminen ja motivoituminen työhön.”

Työnohjausta pidettiin tärkeänä. Työntekijöillä on mahdollisuus käsitellä yhdessä asiakastapauksia työnohjauksessa. Se auttaa näkemään erilaisia puolia asioissa ja laajentamaan näkökulmia. Myös verkostojen kanssa tehtävä yhteistyö sekä yhteiskunnalta saatu tuki auttavat ohjaustyössä. Ohjaustyön tukena ovat myös ohjaajien käyttämät tietokoneohjelmat, päivärit, ohjauspalaverimuistiot sekä ohjaajien yhteiset viikko- ja henkilökuntapalaverit.

6.2 Ohjaustyön haasteita

Haasteita ohjaustyöhön tuovat asukkaiden erilaiset elämäntilanteet ja kuntoutustarpeet. Ohjaajilla voi olla erilaisia näkemyksiä siitä, miten asukasta pitäisi ohjata. Suunnitelmat voivat olla hyviä, mutta ne eivät aina käytännössä toteudukaan. Väliillä verkosto koetaan haasteellisena. Asukkaan perheen kanssa voi olla ristiriitoja, sillä perhe ei ole samoilla linjoilla ohjaajien kanssa.

H6: ”Monianaaisia. Kuntoutuksen haasteet, mitä jonkun kanssa lähdetään tekemään. Haasteita työhön tuo asiakkaiden erilaiset elämäntilanteet. Jos asiat on solmussa. Työssäkin voi olla haasteita. Haasteet ovat positiivinenkin asia ja niistä saa voimavaroja. Ei ole huono asia, jos on haasteita ja haastavaa. Se on osa tätä elämää ja työtä.”

H1: ”Muu verkosto. Perhe. Sen kanssa ovat ristiriidat. Kun perhe ei ole samoilla linjoilla meidän ohjaajien kanssa. Se tuottaa ristiriitaa. Ja nuoret on aina kallellaan vanhempiin, sen olen huomannut.”

Asukkaiden mielenterveysongelmat ja moniongelmaisuus koettiin haasteellisena. Diagnoosin hyväksymättömyys, käytöshäiriöt, Aspergerin oireyhtymä ja sen lisäksi masennus tai kaksisuuntainen mieliala ovat haasteellista. Asukas voi olla kyvytön ottamaan ohjausta vastaan. Asukkaalla ei ole joko henkisiä resursseja tai sitten ymmärtämisessä on puutteita. Asukas voi kokea taitonsa paremmiksi kuin mitä ohjaaja näkee. Väkivaltatilanteet, joita myös joskus on, tuovat haasteita työhön. Myös yhteiskunnan huono taloudellinen tilanne koettiin haasteellisena. Mielenterveyspuolen säästöt näkyvät pitkinä jonotusaikoina. Asiakkaiden ongelmat ehtivät kriisiytyä, koska hoitoon ei pääse riittävän ajoissa.

H4: ”Haasteellisena koen sen, että sen ajan kun olen täällä ollut, nuorilla on paljon enemmän tänä päivänä psyykkisiä ongelmia. Olisi hienoa jos saatais jostain, esimerkiksi kaikilla melkein on aikuispsykiatrisia hoitokontaktit, että me saataisiin konsultointiapua jostain. Itse koen, ettei minulla ole tarpeeksi vahvaa tietämystä. Tai tietää, että mitä siltä alalta on vaillinnaiset nämä. Että saisi helpommin niin kuin vinkkejä, että mitä pitää seurata. Että onko psykoottisia oireita ja mitä pitää seurata. Mä toivon, että saisi siihen koulutusta tai jollain tavalla konsultointiapua jostain.”

H2: ”Itse ajattelen, että mielenterveyspuolen jatkuvat säästöt. Kun ei saa ajoissa hoitoa, ongelmat ehtii pahentua. Uskon, että pahemmaksi se vaan menee, se on niin retuperällä sen puolen hoito. Mun mielestä sinne pitäisi panostaa. On paljon ihmisiä, jotka jonottaa ennen kuin saavat apua ja tilanne on jo niin pahasti kriisiytynyt. Kalliiksi se yhteiskunnalle tulee.”

Ohjaustyö koettiin välillä kiireiseksi. Kolmivuorotyössä nähtiin sekä hyviä että huonoja puolia. Yövuoroissa voi rauhassa keskittyä kirjallisiin tehtäviin ja on mahdollisuus miettiä rauhassa asukkaiden asioita. Mutta toisaalta yövuorojen takia voi tulla pitkiä aikoja, jolloin ohjaaja on pois päivittäisestä ohjaustyöstä sekä yhteydenpidosta muuhun verkostoon.

H4: ”Olen sellainen, etten pysty keskittymään täällä toimistossa kirjoittamaan päi-visin, kun hirveesti soitetaan moniin paikkoihin, nuoria käy täällä puhumassa, ei ole rauhaa kirjoittaa. Tarvin rauhan ohjauspalavereiden puhtaaksikirjoittamiseen, niitä on hyvä tehdä yövuorossa. Jos olisi vain aamu- ja iltavuoroja, niin se olisi tosi rankkaa.”

6.3 Ohjaajien koulutustarpeet

Kysyttäessä tarvetta lisäkoulutukseen haastateltavat olivat pääsääntöisesti siitä kiinnostuneita. Haastateltavista vain yksi ei kokenut tällä hetkellä tarvetta siihen. Yksi haastateltavista mainitsi kiinnostuksen neuropsykiatriseen valmentajakoulutukseen. Siitä hän uskoisi saavansa uusia ideoita ja työkaluja työhönsä. Nyt työyhteisössä on vain yksi neuropsykiatrisen valmentajakoulutuksen käynyt. Toivomuksena esitettiin, että jossain vaiheessa koko työyhteisö voisi käydä saman koulutuksen. Koulutukseen osallistumisen halukkuutta vähensi se, että niihin täytyy osallistua omalla vapaa-ajalla sekä se, että koulutukseen liittyviä kustannuksia jäi myös työntekijälle itselle maksettaviksi. Tästä esimerkkinä mainittiin majoituskustannukset.

H1: ”Ilman muuta haluaisin ja koulutustarvetta on ihan kaikille. Koko henkilökunta koulutettaisiin johonki samansuuntaiseen mitä mielletäisiin yhteiseksi. Koko ajan yhteiskunnassa tapahtuu ja meille tulee nyt uusi hallitus ja sitä kautta paljon muutoksia. Mun mielestä semmostakin koulutusta ja ajantasalla pitämistä tarvitaan.... Tämän hetken uusimmat tuulet Aspergerista ja ADHD:sta. Skitsofrenia ja psykoosit. Ihan päivitystä. Kaupungin psykiatrin pitämänä olisi todella hyvä. Myös sitä mitä yhteiskunta maksaa ja tarjoaa tällä hetkellä. Millaisia uusia tulevaisuudennäkymiä ja asumismuotoja ja kuntoutuksia on.”

Koulutusta kaivattiin erityisesti käytöshäiriöistä ja mielenterveysasiakkaiden kuntouttamisesta. Myös ajankohtaista tietoa liittyen neuropsykiatrisiin erityisvaikeuksiin kaivattiin. Yksi haastateltavista suunnitteli vuoden kestäviä jatko-opintoja mielenterveys- ja päihdepuolelle. Useampi haastateltavista mainitsi konsultointiavun. Ohjaajat toivoivat konsultaatiota lääkäriltä, jolla on kokemusta erityisnuorista. Myös työnohjauksessa toivottiin käytävän entistä enemmän asiakastapauksia yhdessä läpi.

H4: ” On joku, jonka kanssa sinä konsultoit ja keskusteleet silloin, kun oma ammattitaito ei riitä siihen. Olen itsekin ettiny paljon tietoa, mutta onhan se sitten eri asia, kun saa sellaisen henkilön kokemuksen, ettei ole lukenut pelkästään netistä.”

6.4 Ohjaajien käyttämiä ohjausmenetelmiä

Haastateltavilta kysyttiin, millaisia ohjausmenetelmiä he yleisesti käyttävät työssään. Vastauksissa mainittiin ratkaisukeskeisyys, voimavaralähtöisyys, tukikeskustelut, yhdessä tekeminen, käytännön toiminnan ohjaaminen, motivointi sekä struktuurin ja viikko-ohjelman käyttö.

Ohjaajat käyttävät voimavara- ja ratkaisukeskeisiä menetelmiä, joiden avulla tuetaan asukkaita itsenäistymisessä. Motivaatiota herätellään kuuntelemalla asukasta. Hän saa itse kertoa, miten hän oppii parhaiten. Ohjaajat pyrkivät etenemään myönteisyyden kautta, näin vaikeatkin asiat sujuvat helpommin. Asukkaan kunnioittaminen on tärkeää, sillä se tukee luottamussuhteen rakentumista hänen ja ohjaajan välille. Kun luottamussuhde on kunnossa, asukas pystyy yhteistyöhön ja ottamaan ohjausta vastaan. Asukkaan omat kyvyt, taidot ja osaaminen otetaan huomioon. Tavoitteita mietitään yhdessä, mihin asukas tähtää tulevaisuudessa. On tärkeää, että asukas ymmärtää sen, minkä takia ohjausta annetaan ja mitä sillä tavoitellaan.

H2: ”Tavallaan se asukas itse asettaa omat tavoitteet ratkaisukeskeisessä. Meidän keskusteluissa on painopiste sellaisissa tavoitteissa, mitä se asukas voi itse saavuttaa. Mä hyödynnän sen asiakkaan omia taitoja, kykyjä ja osaamista...Ja se, mitä mä koen ratkaisukeskeisessä ja muutenkin tässä ohjaustyössä on tärkeää; se aito myönteinen palaute ja kiitoksen jakaminen näille asiakkaille. Monilla meidän asukkaista on huono itsetunto ja monet on koulukiusattuja. Itsetunnon vahvistaminen ja kiitoksen antaminen on tosi tärkeätä. Vaikka se ei olisi isokaan juttu, mutta pienistäkin asioista muistaa kehua ja antaa hyvää palautetta.”

H3: ”Ratkaisukeskeisyys. Pistetään asiakas itse pohtimaan. Tottakai se etu on siinä, että se asiakas joutuu oikeesti itse miettimään ja tekemään. Eikä niin, että hänelle annetaan valmiit vastaukset. Vähä niin kuin annetaan valmis kakku pöydälle, että tässä tämä nyt on. Sit hän ihmettelee seuraavan kerran, että mitenkäs se kakku oikein tähän pöytään tuli. Ratkaisukeskeisyys on yleensäkin semmoinen niin minusta tasa-arvoinen ohjausmenetelmä, että mä en ainakaan itse koe, että olisin joku auktoriteetti. Yhdessä mietitään ja yhdessä tehdään niitä ratkaisuja.”

Monella asukkaalla on huono itsetunto ja minäkuva, taustalla on usein koulukiusaamista. Ohjauksen avulla pyritään vahvistamaan asukkaan omia voimavaroja. Itsetuntoa vahvistetaan tuomalla esiin asukkaan omia vahvuuksia ja tuetaan niitä. Tärkeää on, että asukas itse oppisi hahmottamaan omaan elämäänsä liittyviä

muutoshaasteita. Kannustaminen ja rohkaiseminen ovat tärkeitä. Pienistäkin asioista annetaan kiitosta ja myönteistä palautetta. Omaohjaaja voi katsoa esimerkiksi asukkaan kanssa mennyttä viikkoa taaksepäin. Korostetaan niitä asioita, jotka ovat sujuneet hyvin. Ei jäädä siihen, mikä on ollut joskus huonosti, vaan nähdään kehitys ja annetaan positiivista palautetta. On tärkeää, että ohjaaja näkee asukkaan arvokkaana. Ohjaajan aito kiinnostus ja halu tehdä työtä asukkaan kanssa välittyvät myös asukkaalle.

H1: ”Itsetunnon vahvistaminen. Nuoren omien voimavarojen esiin nostaminen. Tuetaan nuoren omia voimavaroja. Tekemisen kautta onnistumiset. Onnistumisten esiintuomisen kautta. Menneen viikon taaksepäin katsominen yhdessä omaohjaajan kanssa. Mikä on mennyt hyvin korostetaan. Yleensä siinä ei katsota mitään huonosti menneitä. Sit voidaan aatella niin päin, että ens viikolla voidaan vielä lisätä, kun nää jo sujuu. Ja myös nähdään itsetunnon vahvistamisena, miten se toimii täällä kaveriporukassa. Niin tuodaan se esille, että hei huomasitko sinä. Nyt ei tullutkaan mitään riitoja vaan meni mukavasti. Tarvittaessa lääkrillä tuodaan esiin, jos on kovin tämmöistä, niin lääkäri voi miettiä terapiaa, jos tarve on.”

H5: ”Usein kun nuori tulee tänne, hän on saanut kuulla kuinka huono hän on ja mitä hän ei osaa ja miksi ei osaa ja miksi ei tee nopeammin. Käännettäisiin kelkka toisinpäin. Pieniä juttuja. Se on hyvä. Se motivoi.”

H4: ”Voimavaralähtöinen. Että lähdetään siitä, mikä on nuoren toimintakyky ja se mihin hänellä on edellytyksiä. Periaatteessa mitä häneltä pystyy ja voi vaatia.”

Tukikeskusteluja pidettiin keskeisenä ohjaustyössä. Tukikeskustelut auttavat ohjaajaa tutustumaan paremmin asukkaaseen ja luomaan luottamuksellisen suhteen. Keskustelut voivat auttaa asukasta oivaltamaan, herättää mielenkiintoa ja uusia ajatuksia. Näin asukas voi alkaa toimimaan itsenäisemmin. Tukikeskusteluissa pohdiskellaan yhdessä asioita, motivoidaan ja kannustetaan asukasta.

H5: ”Ohjausmenetelminä keskustelut on hirveän tärkeitä. Nuoren oma oivaltaminen. Havainnoida: hei onko syönyt tarpeeksi hedelmiä. Koska olet viimeksi käynyt suihkussa? Se olikin viikko sitten. Että nuori itse oivaltaisi ne. Oivalluttaminen, motivointi, tukikeskustelut. Ja sitten, kun nuori tekee jotakin, siinä kehuminen. Ne on niitä työkaluja.”

Ohjaajan ja asukkaan välisissä kahdenkeskisissä keskusteluissa ei ole välttämättä etukäteen sovittua aihetta, vaan käydään läpi niitä asioita, mitkä asukas kokee sillä hetkellä tärkeiksi.

H2: ”Minusta ne on hirveen tärkeitä, sellaiset kahdenkeskiset tukikeskustelut asiakkaan kanssa. Vähintään kerran kuukaudessa, jopa kerran kahdessa viikossa. Vaikkei ollut mitään ihmeellistä, niin on tärkeitä, miten sillä asiakkaalla menee. Se mikä puhututtaa sillä hetkellä sitä asiakasta... On tärkeää, että luodaan luottamuksellisia keskusteluja. Yhdessä pohtia ja miettiä miten mennään eteenpäin. Kyllä koen, että tykkää. Ne ei koe, että on mikään puhuttelu. Se on yhteistä aikaa, vaihdetaan kuulumisia. Se ei välttämättä tarvi olla täällä talolla. Olen tehnyt silloinkin että on lähdetty talon ulkopuolelle. Eri ympäristö, se antaa jo paljon.”

Tukikeskustelujen avulla pyritään esimerkiksi herättämään asukkaassa positiivinen kiinnostus omaan terveyteen ja hyvinvointiin. Hyvinvointiin liittyvää ohjausta pidettiin myös haasteellisena. Jos asukkaalla on hahmottamisen kanssa vaikeuksia, ohjaaja voi käyttää työvälineenä hygienianhoidon ohjaamisessa ”Puhtaus ja kauneus” tai ”Puhtaus ja komeus” kansioita. Niissä on selkeä tekstitys ja kuvia aiheeseen liittyen.

H1: ”Keskustelua hygienian hoidosta. Myös me ohjataan aika paljon e-neuvolaan ja muihin tarvittaviin tahoihin. Myös me kutsutaan tänne esimerkiksi päihdevalistusta on tullut tänne pitämään ja seksuaaliterapeutti meillä on ollut täällä pitämässä luentoja nuorille. Ne on olleet aika onnistuneita. Me ollaan käyty päihdeputkessa.”

H3: ”Täällä on esimerkiksi tällaisia nuoria miehiä, jotka rakastaa lihaa ja makkaraa ja inhoaa liikuntaa. Me ei periaatteessa voida mitään muuta kuin vaan ohjata ja neuvoa ja kannustaa syömään terveellisemmin. Koska jokainen elää kuitenkin sen elämän niin kuin he elää, niin se ei hyödytä, että me kannetaan vihanneksia siihen pöytään ja sanotaan että syö poika syö. Koska sen pitää lähteä siitä nuoresta itsestään. Sillä alueella on kaikkein suurimpia haasteita, mihin ei pysty oikein puuttumaan.”

Taloudellisia seikkoja käydään läpi asukkaan kanssa tukikeskustelujen avulla. Asukkailla on usein ongelmia rahan käytössä ja sen arvon hahmottamisessa. Ohjaaja käy konkreettisesti läpi rahan käyttöä: mistä asukkaan tulot ja menot koostuvat. Vertaillaan yhdessä tuotteiden hintoja ruokaostoksilla. Rahan käyttöä opeteltaessa tulot pilkotaan pieniksi, kuinka paljon asukkaalla on rahaa käytössä kuukaudessa ja viikossa. Asukkaista harvat tietävät etuuksistaan ja osaavat hakea niitä. Niitä voivat olla yleinen asumistuki, kuntoutusraha, vammaistuki, hoitotuki ja kuntoutustuki. Osa saa myös eläkettä. Ohjaajat voivat auttaa tarvittaessa tukien hakemisessa. Asukkaalle haetaan usein oma edunvalvoja, joka hoitaa hänen taloudelliset asiat.

H3: ”Suurimman osan näistä nuorista rahankäyttö ei tule koskaan olemaan selaista, että he osaisi tai haluaisi itsenäisesti. Monella on se pelko, että tulee hyväksikäytetyksi taloudellisesti. Edunvalvonta on hyvä hakea, ollaan huomattu. Edunvalvonta tekee kaikki. Sit kun se on määrätty, hän hakee kelan etuudet, toimeentulotuet tarvittaessa ym. Hän hoitaa jatkossa kaikki, mikä helpottaa meidän työtä, meidän ei tarvitse niitä pähkällä.”

Monille Nuortentalon asukkaista sosiaaliset suhteet ja taidot ovat haasteellisia. Miten käyttäytyään muitten ihmisten kanssa, sosiaalisten suhteiden luominen ja ylläpitäminen on heille vaikeaa. Usein sosiaalisia taitoja ja suhteita lähdetään luomaan keskustelujen kautta. Keskustellaan siitä, miten asukas itse kokee tilanteen. Jos on ongelmia, perehdytään siihen, mitä on niiden taustalla. Voi tulla riitoja toisten kanssa, eikä asukas tiedä, miten käsitellä niitä. Monella asukkaista saattaa olla tunne, että muut ihmiset eivät ymmärrä heitä.

H4: ”Täällä asuville nuorille on osalle todella haastavaa sosiaaliset suhteet. Aspergerilla ajatuskulku on erilainen kuin niin sanotusti normaalilla ihmisellä. Heillä on vaikea ymmärtää toisia ja myös toistenpäin. Moni nuori hahmottaa asiat eritavalla. Moni kiinnittää huomiota eri tavalla äänenpainoihin ja ilmeisiin.”

Nuortentalo on turvallinen paikka harjoitella sosiaalisia suhteita ja taitoja. Syrjäänvetäytyvää asukasta kannustetaan ja rohkaistaan. Häntä pyydetään yhteisiin tiloihin viettämään aikaa. Aloitetaan pikkuhiljaa, aluksi voi mennä ohjaajan kanssa yhdessä istumaan ja jutustelemaan. Nuortentalossa järjestetään yhteistoimintaa, joihin kannustetaan mukaan. Suurin osa asukkaista tulee mielellään toimintaan. Ohjaajat tukevat myös yhteydenpitoa asukkaan ja hänen lähiomaisien välillä. Asukkaista suurin osa muuttaa suoraan kotoa Nuortentalolle harjoittelemaan itsenäistymistä. Asukkaiden välit omiin vanhempiin ovat usein parantuneet, kun on saatu etäisyyttä. Asukkaista osa viihtyy myös omissa oloissaan, eikä kaipaa sosiaalista elämää. Monet luovat sosiaalisia suhteita myös netin kautta. Se on heille luontevampaa, kun ei tarvitse kasvokkain kohdata toista ihmistä. Asukkaan elämänpiiriä pyritään laajentamaan myös talon ulkopuoliseen toimintaan. Asukkaan kanssa yritetään löytää joku mieluisa harrastus, josta saattaisi löytyä uusia kavereita. Asukkaita kannustetaan myös lepäämään, sillä moni tarvitsee tavallista enemmän unta ja lepoa.

H2: "Olisi hyvä, jos kaikilla olisi muuta mielekästä tekemistä. Tietokone on monille tärkeä ja vie aikaa. Pitäisi saada enemmän hyötyliikuntaa ja muuta sisältöä, mutta se on haasteellista saada. Ongelma on lisääntymässä päin."

Yhdessä tekemistä korostettiin useammassa vastauksessa. Asukkaan kunnioittamista pidettiin tärkeänä. Ohjaaja auttaa ja ohjaa, mutta ei määrää asukasta.

H3: "Esimerkiksi nuori ei ole hirveän motivoitunut eikä ole halukas siivoamaan. Mietitään, että mikä auttaisi. Esimerkiksi olen ehdottanut, että tehdään siten, että hommat täytyy saada hoidettua ja siivottua. Mitä, jos minä tulisin sinun kanssa siivoamaan. Minä vähän auttaisin sinua siinä. Kyseisen nuoren kohdalla tiedän, että hän inhoaa tiskaamista. Suostuin siihen, että jos minä tiskaan, niin tee sinä kaikki muut. Sillä tavalla me saatiin se ihan mukavasti ja meillä oli ihan mukava yhteistuosio siinä. Välillä tää on vähän tämmöinen keppi- ja porkkanasysteemi. Yhdessä tekemällä ne yleensä aika mukavasti hoituu."

Struktuuri ja viikko-ohjelma selkeyttävät ohjaustyötä ja arkea. Viikko-ohjelmasta voidaan tarkistaa, mitä on sovittu kunkin asukkaan kohdalla. Tärkeänä nähtiin, että asukas saa olla itse mukana oman viikko-ohjelman suunnittelussa, esimerkiksi minä päivänä hän siivoaa tai laittaa kotiruokaa. Ohjatessa annetaan selkeitä ohjeita asukkaalle ja tarvittaessa tekeminen pilkotaan pieniin osiin ja edetään yksi osa kerrallaan. Asukkaiden kanssa opeteltavien asioiden toistaminen koettiin tärkeäksi. Omaohjaajan lisäksi myös toisten ohjaajien tulisi käyttää sovittuja toistoja asukkaan kanssa, jotta tuloksia saataisiin ja tekemiseen tulisi rutiini.

H1: "Nuoren motivaatio ja ratkaisukeskeinen lähestymistapa ja nuorella jo olevat voimavarat. Tavallaan mitä hän jo hallitsee ja osaa. Niistä on hyvä lähteä. Toistaminen tukee ohjaustyötä. Usein tehdään toistoja. Se tukee minun ohjaustyötä, että kaikki ohjaajat tekee niitä toistoja, aina samoja juttuja. Asiat toistuvat viikoittain, tulee rutiini."

H2: "Ohjausmenetelmistä struktuuri helpottaa arkea ja hahmottamista, mitä milloin tapahtuu. Monella asukkaalla on hahmottamisen ja ymmärtämisen vaikeus, niin se selkeyttää huomattavasti sitä. Ja varmaan se toiminnan ohjaus, että on selkeät ohjeet mitä tehdään. Se helpottaa, että homma tulee hoidettua loppuun. Pilkkoo pieniksi tehtäviksi. Yksi, korkeintaan kaksi ohjetta kerralla annetaan."

H4: "Ruoanlaitto. Tuntee nuori, se mikä hänen toimintakyky on. Jollain voi ongelmana olla, ettei pysty lukemaan reseptejä, ei hahmota määreitä. Vaikeammat reseptit täytyy muuttaa selkokielelle, tyypistää ja pilkkoo osiin, yksinkertaistaa. Moni kaipaa tukea vierelle. Sellaista varmuutta, että joku on saapuvilla, mutta yrittää mahdollisimman paljon itse. Jollain on muistin kanssa ongelmia, että tosiaan levy tulee kiinni ruoanlaitossa. Muistaa laittaa jäähtyneen ruoan jääkaappiin, ettei pi-laannu."

Asukkaita kannustetaan ja motivoidaan opiskeluun tai osallistumaan työ- ja päivätoimintoihin. Suurin osa Nuortentalon asukkaista opiskelee esimerkiksi erityisammattikoulussa. Ohjaajat tukevat opiskelua ja työntekoa huolehtimalla arkirytmien sujumisesta ja tekemällä yhteistyötä koulun ja työpaikan edustajien kanssa. Asukkaille painotetaan toimintoihin osallistumisen ja työnteon tärkeyttä. Jokaisen on osallistuttava omalla panoksellaan yhteiskunnan toimintaan.

H6: ”Yhteistyötä, kannustamista, motivointia. Tuodaan esille, että opiskelu on tärkeää. Että saisi jonkun ammattitutkinnon. On tärkeä asia tulevaisuuden ja itsetunnon kannalta. Jos saa suoritettua ammattitutkinnon, valmentavan tai kurssin se on aina positiivista, mikä luo semmoisen onnistumisen kokemuksen.”

6.5 Ohjaustyö asukkaan kannalta

Jokaisen asukkaan kohdalla edetään yksilöllisesti ja ohjataan niillä keinoin, joilla asukas parhaiten omaksuu asioita. Tavoitteena on, että asukas saa voimavaroja ja löytää oman tavan elää hyvää elämää. Ohjaajan täytyy oppia tuntemaan asukas ja tietämään mihin hän pystyy. On hyvä edetä pienin askelin eteenpäin kohti vaativampaa ja antaa vähitellen asukkaalle enemmän vastuuta. Myös ohjaajat ovat erilaisia ja jokainen tekee ohjaustyötä omalla persoonallaan.

H6: ”Löytyisi tie ja polku itsenäisempään elämään. Tulevaisuudessa pystyisi hoitamaan asiat enempi itsenäisesti ja käsittelemään vaikeampia asioita ja vastoin käymisiä elämässä. Pystyisi hoitamaan asioita itsenäisemmin. Eri tavalla kunkin kohdalla. Oppisi arkea hahmottamaan enempi. Pystyisi kertomaan, mitä haluaa tehdä ja missä tarvii tukea ja apua. Tulisi arjen selviytymistaitoja ja elämään tulisi enemmän tasapainoa. Oma ajatus siitä, mitä haluaa tehdä elämässä, voimavaroja tehdä niitä. Kunkin kohdalla yksilöllistä. Aina tulisi jotain uusia eväitä, joka vie eteenpäin. Mikä onkin tulevaisuudessa asumismuoto ja elämänmuoto, mutta olisi tullut ainakin jotain uusia ajatuksia, jotka kantaa eteenpäin...Haittaa toki, jos sulla on väärä tapa lähestyä. Yhdessä tehdään asiakkaan kanssa ja oppii tuntemaan, niin oppii löytämään oikea toimintatavat. Ihmiset on yksilöitä, eri tavalla eri ihmisten kanssa miten toimitaan, kunkin kohdalla löytyisi ne välineet, miten päästäisi eteenpäin. Kyllä täytyy asiakkaan oma ajatus, halu ja tavoite olla. Että on vastaanottavainen. Jos ei onnistu, täytyy miettiä muunlainen paikka tai kuntoutusmuoto.”

Nuortentalon työ on kuntouttavaa toimintaa. Kuntoutumista ei tapahdu, jos asukkaan ei anneta tehdä itse, vaan ohjaajat tekevät liikaa puolesta. Haasteellisena

pidettiin sitä, kuinka asetetaan rajoja nuorille. Jos ohjaaja ottaa alussa auktoriteettiaseman ja alkaa määräämään asukasta, yhteistyötä ei välttämättä synny. Asukas ei ole kiinnostunut eikä sitoutunut ja ohjaaja turhautuu. Asukkaan tulee myös itse ymmärtää, mitä hyötyä on viikko-ohjelmasta, elämän rutiineista ja tehtävien toistoista. Tunnelma voi tulla laitospaiseksi, jos ohjaaja pyrkii olemaan auktoriteettina ja toimimaan virallisesti. Tärkeää on, että ohjaaja käyttää työssään myös huumoria, on ystävällinen, rauhallinen ja turvallinen aikuinen.

H5: ”Rajatkin voi rakentaa määrätietoisesti, olematta kuitenkaan pelottava auktoriteetti. Rakkaudellakin voi luoda ne rajat, sellattii että sanoo selkeästi ja määrätietoisesti. Perustelet selkeästi, miksi täytyy tehdä näin. Yhteiskunnassa on tiettyjä sääntöjä ja lakeja ja tämä on yksi niistä sääntöjen harjoittelemisista.”

Haastattelussa kysyttiin, millaisena ohjaajat näkivät asukkaan tulevaisuuden itsenäistymisen kannalta. Asumismuoto tulevaisuudessa on jokaisen kohdalla yksilöllinen. Joku voi muuttaa omaan asuntoon, jossa käy tukihenkilö. Toinen muuttaa aiempaa tuetumpaan asumispalveluyksikköön. Harvat Nuortentalon asukkaista pystyvät asumaan jatkossa täysin itsenäisesti. Hyvät tukiverkostot auttavat selviytymään. Syrjäytymisen vaara on suuri yksin asuessa, jos oma perhe asuu kaukana eikä ystävyysuhteita ole. Joissakin tapauksissa perhe voi haluta nuoren asuvan yksin ja pärjäävän omillaan, vaikka parempi vaihtoehto nuorelle olisi-kin asumisyksikössä, jossa on saatavilla tukea ja sosiaalista toimintaa.

H1: ”Yksinäisenä. Se on asiakkaasta kiinni. Jos on perhe ympärillä, ketkä pitää yhteyttä ja käy kylässä ja kävelyllä ja muutama kavari siinä, niin sitten aattelee, ettei syrjäydy. Mut sit jos asuu kauempana ja muuttaa yksin asumaan, eikä oo kavereitakaan. Vaikka siinä olisi kuin tukihenkilö, joka käy kerran viikossa, niin kyl mä väitän, että vaik sä kävisit yliopistoo, niin kyl sä syrjäydyt. Et sinä integroidu siihen opiskeluporukkaan. Vaarana on aina mielenterveysongelmat. Se on hyvin paljon yksilökohtaista. Sit on näit onnellisii, ketkä päätyy ihan työelämään ja perustaa perheenki. Hyvin yksilöllistä.”

H6: ”Se on hirveän yksilöllistä. Jokaisella on oma elämä. Pääasia, että löytyis hyviä ja positiivisia asioita. Tulis onnistumisen kokemuksia, selviytymistaitoja. Voimavarat löytäis itse omassa elämässä. Mikä on polku tulevaisuudessa, sitä ei voi tietää. Onko se muutto omaan asuntoon. Kunkin kohdalla olisi mahdollisimman hyvä elämä ja tekisi omia juttuja, mistä iloitsisi. Jokaisella on tottakai haasteita elämässä...Asiakkaan omilla ehdoilla. He ovat itsenäisiä ihmisiä ja heidän omilla mielipiteillä on merkitystä. Niin kuin kaikissa näissä asioissa on. Asiakkaan oma ajatus ja mitä asiakas itse ajattelee omista asioista, on tärkeää. Oma itsemääräämisoikeus, se on heidän elämä. Ohjaaja on vierelläkulkija. Asiakas saisi omannäköisen elämän niillä puitteilla kuin on. Jokainen on arvokas. Yritän tuoda esille aina sitä.”

7 YHTEENVETO JA ARVIOINTI

7.1 Tutkimustulosten yhteenveto

Sosiaalialalla työn tavoitteena on asiakkaiden hyvinvoinnin lisääminen ja itsenäisen elämänhallinnan edistäminen. Nuortentalossa ohjaajat tukevat asukkaiden itsenäistymistä vuorovaikutuksen ja konkreettisen ohjauksen kautta. Ohjaustyössä ohjaajan käsitys omasta perustehtävästään on kaiken perusta. Nuortentalossa työskentelee eri koulutuksen omaavia henkilöitä ja tämä koettiin työyhteisöä rikastuttavana tekijänä. Ohjaajat saavat tukea sekä työyhteisöstä että verkostotyöstä. Työyhteisön yhteiset näkemykset ja tavoitteet, avoin työilmapiiri, tiedonvälityksen sujuvuus, työkokemus, koulutus ja työnohjaus tukevat ohjaustyötä.

Nuortentalon ohjaustyössä korostuu ratkaisu- ja voimavarakeskeisyys. Asukkaan kanssa mietitään yhdessä tavoitteita, mihin asukas tähtää tulevaisuudessa. Asukkaan omat taidot, kyvyt ja osaaminen huomioidaan ja ratkaisuja ei anneta valmiina. On tärkeää, että ohjaaja on aidosti kiinnostunut asukkaasta ja kunnioittaa hänen mielipiteitään. Ohjaajan ja asukkaan välinen luottamuksellinen suhde luo yhteistyölle hyvän perustan. Työskentelyssä pyritään etenemään myönteisyyden kautta siten, että asukkaan itsetuntoa vahvistetaan antamalla kiitosta ja positiivista palautetta pienistäkin onnistumisista. Asukkaan omia voimavaroja pyritään nostamaan esille ja vahvistetaan kannustamisen ja rohkaisun avulla. Ohjaajat korostavat tekemisen kautta onnistumisia. Asukkaiden sosiaalisia taitoja pyritään vahvistamaan säännöllisten tukikeskustelujen avulla sekä kannustamalla heitä yhteiseen toimintaan Nuortentalolla. Myös talon ulkopuolisiin harrastuksiin osallistumista tuetaan. Ohjaajat tekevät asukkaiden kanssa yhdessä käytännön asioita, kuten siivousta ja ruoanlaittoa. Tarkoituksena on motivoida asiakasta toimimaan mahdollisimman omatoimisesti, kunkin asukkaan lähtökohdat huomioiden. Strukturointi ja ennakointi näkyvät arjen rytmittämisessä. Jokaiselle asukkaalle laaditaan oma yksilöllinen viikko-ohjelma ja tehtävät pilkotaan tarvittaessa pieniin osiin.

Ohjaajien kokemat haasteet työssään liittyivät asukkaiden moniongelmaisuu-
teen. Mielenterveysongelmat ovat lisääntyneet. Yhtenä syynä tähän nähtiin ole-
van yhteiskunnan heikko taloudellinen tilanne. Asiakkaat eivät saa ajoissa apua
mielenterveysongelmiin ja tilanteet ehtivät kriisiytyä. Ohjaajien omat tiedot ja tai-
dot eivät aina tunnu riittävän psyykkisten ongelmien kohtaamiseen. Ohjaajat kai-
pasivat erityisnuoriin erikoistuneelta lääkäriltä tai psykiatrilta konsultointiapua.
Työnohjausta pidettiin tärkeänä ja niissä toivottiin käsiteltävän entistä enemmän
asiakastapauksia.

Ohjaajat suhtautuivat positiivisesti kouluttautumiseen. Sekä lyhyet että laajem-
mat koulutukset kiinnostivat. Erityisesti koulutusta kaivattiin käytöshäiriöihin ja
mielenterveysongelmiin liittyen. Neuropsykiatrisen valmentajan koulutus kiinnosti
myös. Koulutuksen kautta saisi uusia työkaluja ratkaisu- ja voimavarakeskeiseen
työskentelyyn. Erityisnuorten ohjaustyössä ohjaaja kohtaa usein haasteellisia ti-
lanteita. Kouluttautuminen ja konsultointiapu koettiin tarpeellisiksi, sillä ne tuovat
uusia näkemyksiä työhön ja lisäävät ymmärrystä.

Toikon (2012) esittämässä sosiaalipalveluiden kehässä asiakkaan osallisuutta ja
itsenäistymistä tuetaan vuorovaikutuksen ja konkreettisen ohjauksen kautta.
Nuortentalon ohjaustyössä korostuu sosiaalipalveluiden kehän kaksi ensim-
mäistä tasoa ja ohjaustyöllä tähdätään kolmanteen tasoon eli osallisuuteen ja it-
senäisenä kansalaisena olemiseen. Nuortentalon ohjaajien mielestä käytössä
olevat ohjausmenetelmät tukevat asukkaiden itsenäistymistä. Itsenäistymiseen
liittyy oman arjen- ja elämänhallintataitojen kasvaminen ja voimavarojen vahvis-
tuminen. Asukas oppii huolehtimaan arjen rutiineista ja vuorokausirytmistä. Har-
vat Nuortentalon asukkaista jatkavat täysin itsenäiseen asumiseen. Useimmat
muuttavat asumaan tuetusti tai muihin asumispalveluyksiköihin. Osallisuus voi
näkyä yhteydenpitona perheeseen ja ystäviin. Se voi olla myös osallistumista jär-
jestötoimintaan.

Nuortentalon asukkaat elävät nuoruuden ja varhaisen aikuisiän aikaa, siirtymää
aikuisuuteen itsenäistymisen kynnyksellä. Varhaiseen aikuisikään kuuluu keskei-
sinä kehitystehtävinä viisi siirtymävaihetta. Ne ovat vanhempien luota muuttami-

nen eli itsenäinen asuminen, jatkokoulutuksen hankkiminen, työelämään siirtyminen, parisuhteen muodostaminen ja perheen perustaminen. (Ranta 2015, 15.) Ranta toteaa tutkimuksessaan, että nuorten henkilökohtainen toimijuus eli toimintaa vaativat ja sosiaaliset tilanteet ovat tärkeässä roolissa siirtymävaiheessa ja kehitystehtävien saavuttamisessa. Positiivinen suhtautuminen toimijuuteen vaikuttaa niin työelämään, kouluttautumiseen kuin sosiaalisiin suhteisiin. (Ranta 2015, 6.) Tästä näkökulmasta katsottuna Nuortentalossa tehtävä ohjaustyö on erityisen tärkeää ja se luo pohjaa nuorten tulevaisuudelle. Nuoria tuetaan sosiaalisissa suhteissa, kouluttautumisessa ja työelämään hakeutumisessa. Jokaisen Nuortentalossa asuvan nuoren elämänpolku on yksilöllinen. Tärkeää on, että jokainen saa tukea löytääkseen oman paikkansa ja oman tavan elää hyvää itsenäistä elämää.

7.2 Tutkimuksen luotettavuus ja ammatillinen arviointi

Tutkimus oli työelämälähtöinen ja se on tehty yhteistyössä työelämän kanssa. Tutkimuksessa saatuja tuloksia voidaan tulevaisuudessa hyödyntää Nuortentalon toimintaa kehittäessä. Luotettavan opinnäytetyön perusedellytys on riittävän tarkka dokumentaatio eli kaikki valinnat on kirjoitettu ylös ja niille on esitetty perustelut. Ulkopuolinen lukija pystyy päättämään kirjoittajan raportoinnista valintojen oikeellisuuden ja todistelun aukottomuuden. Opinnäytetyön tulokset ja johtopäätökset tulee olla oikeita, uskottavia ja luotettavia. Luotettavuuden voi varmentaa luettamalla aineisto niillä henkilöillä, jota asia koskee. (Kananen 2012, 165, 173–174.) Tutkimuksessa pyrin luotettavuuteen jo työn suunnitteluvaiheessa sekä aineistoa kerätessä. Dokumentoin kaikki valinnat ja perustelin ne. Tutkimus tullaan luettamaan ennen julkaisua Nuortentalon aluepäälliköllä. Olen pyrkinyt suojaamaan haastateltavien henkilöiden anonymiteetin koodaamalla haastattelut summittaiseen järjestykseen. Haastattelujen nauhoitukset olen hävittänyt ja kirjoitettu materiaali on yksin minun käytössäni.

Nuortentalossa käytössä olevat ohjausmenetelmät tukevat nuorten itsenäistymistä. Mukaan voisi ottaa myös uusia menetelmiä. Jokaisella ohjaajalla on omia

vahvuuksia ja kiinnostuksen kohteita, joita voisi hyödyntää ja tuoda mukaan ohjaustyöhön. Sosiaalisia taitoja tukemaan voi käyttää erilaisia toiminnallisia ja luovia menetelmiä sekä yksilö- että ryhmätyöskentelyssä. Esimerkiksi kädentaitoihin, valokuvaukseen ja musiikkiin liittyvät luovat menetelmät sopivat kuntouttavaan työotteeseen. Virikekortteja voidaan käyttää monissa eri tilanteissa toiminnallisena menetelmänä. Tukikeskusteluissa kortit toimivat hyvin vuorovaikutuksen ja voimautumisen työvälineenä. Työvälineinä voidaan käyttää myös erilaisia tehtäväkirjoja. Olen lisännyt liitteeksi (liite 4) internetlinkkejä sekä kirjallisuutta menetelmiin ja työvälineisiin liittyen. Näistä voisi saada uusia ideoita Nuortentalon käyttöön.

Sosiaalialan työssä asiakkaiden neuropsykiatriset erityisvaikeudet ovat tavallisia. Sain tutkimuksen aikana itselleni uutta tarpeellista tietoa ohjaustyöstä erityisnuorten parissa. Sosionomin on hyvä tuntee erilaisia menetelmiä ja hallita niitä myös käytännössä. Kiinnostukseni erilaisten menetelmien oppimiseen kasvoi ja erityisesti kiinnostus neuropsykiatriseen valmentajan koulutukseen. Jatkotutkimuksena voisi olla asukkaiden haastatteleminen heidän kokemuksistaan ja toiveistaan Nuortentalon toimintaan ja itsenäistymisen tukemiseen liittyen.

LÄHTEET

- Ahonen, T. & Rautakoski, P. 2007. Kielelliset vaikeudet ja niiden pitkäaikaisvaikutukset. Teoksessa Aro, T.; Siiskonen, T. & Ahonen, T. (toim.) Ymmärsinkö oikein? Kielelliset vaikeudet nuoruusiässä. Juva: Bookwell Oy.
- Hirsijärvi, S. & Hurme, H. 2008. Tutkimushaastattelu: teemahaastattelun teoria ja käytäntö. Helsinki: Yliopistopaino.
- Huotari, A. & Tamski, E. 2010. Tammenterhon tarinoita. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.
- Ingman, A. 2015. Turun Nuortentalon perehdyttämiskansio.
- Ingman, A. & Pasanen, S. 2014. Laatukäsikirja. Suomen Nuortentalo Oy.
- Kalliola, T.; Kurki, A.; Salmi, M. & Tamminen-Vesterbacka, T. 2010. Matkalla ohjaajuuteen. Helsinki: Oy Nord Print Ab.
- Kananen, J. 2012. Kehittämistutkimus opinnäytetyönä. Kehittämistutkimuksen kirjoittamisen käytännönopas. Julkaisuja 134. Jyväskylä: Jyväskylän ammattikorkeakoulu.
- Kananen, J. 2010. Opinnäytetyön kirjoittamisen käytännön opas. Jyväskylän ammattikorkeakoulun julkaisu –sarja. Tampere: Juvenes Print.
- Kananoja, A.; Lähteinen, M. & Marjamäki, P. (Toim.) 2011. Sosiaalityön käsikirja. Kolmas, uudistettu laitos. Tallinna: Raamatutrukikoda.
- Kerola, K.; Kujanpää, S. & Timonen, T. 2009. Autismin kirjo ja kuntoutus. Juva: PS-Kustannus.
- Kujanpää, S. 2009. Tukikeskustelun käsikirja. Terapeutista keskustelua hyväksyvässä ilmapiirissä. Haukarannan koulun julkaisusarjat. Oppimateriaalit.
- Moilanen, I. 2012. ADHD. Teoksessa Dufva, V. & Koivunen, M. (toim.) ADHD. Diagnostiikka, hoito ja hyvä arki. Juva: Bookwell Oy.
- Partanen, K. 2010. Voimaa autismin kirjon kuntoutukseen. Juva: Bookwell Oy.
- Palomäki-Jägerroos, T. 2012. ADHD-oireisen nuoren opintojen tukeminen peruskoulun jälkeen. Teoksessa Dufva, V. & Koivunen, M. (toim.) ADHD. Diagnostiikka, hoito ja hyvä arki. Juva: Bookwell Oy.
- Raevuori, A. 2012. Nuoren ADHD. Teoksessa Dufva, V. & Koivunen, M. (toim.) ADHD. Diagnostiikka, hoito ja hyvä arki. Juva: Bookwell Oy.
- Ranta, M. 2015. Pathways to Adulthood. Developmental Tasks, Financial Resources and Agency. Jyväskylä studies in education, psychology and social research 527. University of Jyväskylä. Luettu 17.1.2016 <https://jyx.jyu.fi/dspace/handle/123456789/46161>
- Sosiaalihuoltolaki 30.12.2014/1301.
- Sjölund, A. & Beijerot, S. 2014. Asumisen lähituki. Autismin kirjon aikuisille. Autismi- ja Aspergerliitto ry. Vantaa: Keili Oy.
- Tamski, E. & Huotari A. 2013. Tammenterhon tarinoita. Neuropsykiatrisen valmentajan työkirja. Jyväskylä: Kopijyvä Oy.

Toikko, T. 2012. Sosiaalipalveluiden kehityssuunnat. Tampere: Tampereen Yliopistopaino Oy.

Toikko, T. (toim.) 2014. Sosiaalityön menetelmien jäljillä. Seinäjoki: Fram Oy.

Valvira 2015. Vammaisten henkilöiden ympärivuorokautiset asumispalvelut, valtakunnallinen valvontaohjelma 2012-2014. Luettu 21.2.2015 <http://www.valvira.fi>

Vammaispalvelujen käsikirja 2015. Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Itsenäisen elämän tuki. Luettu 1.11.2015 www.thl.fi/web/vammaispalvelujen-kasikirja

Vilen, M.; Leppämäki, P. & Ekström, L. 2008. Vuorovaikutuksellinen tukeminen. 3. uudistettu painos. Porvoo: WSOY.

Vänskä, K.; Laitinen-Väänänen, S.; Kettunen, T. & Mäkelä J. 2011. Onnistuuko ohjaus? Sosiaali- ja terveysalan ohjaustyössä kehittyminen. Helsinki: Edita Prima.

Haastattelukysymykset

Yleiset kysymykset

Mikä on koulutuksesi?

Kuinka kauan olet ollut töissä Nuortentalossa?

Ohjaustyö

Mitä on ohjaustyö?

Mitä ohjaustyö Nuortentalossa pitää sisällään?

Mitkä asiat tukevat ohjaustyötäsi?

Millaisia haasteita kohtaat ohjaustyössäsi?

Ohjausmenetelmät

Millaisia ohjausmenetelmiä käytät työssäsi?

Kertoisitko käytännön esimerkkejä ohjausmenetelmien käytöstä eri osa-alueilla:

- Arjen – ja elämänhallinta
- Terveys ja hyvinvointi
- Sosiaaliset suhteet ja taidot
- Taloudelliset asiat
- Itsetunto ja positiivinen minäkuva
- Opiskelu/työ
- Vapaa-aika

Ohjausmenetelmien käyttö asiakkaan kannalta

Mitä hyötyä erilaisten ohjausmenetelmien käytöstä mielestäsi on asiakkaalle?

Tukevatko käytössä olevat ohjausmenetelmät tarpeeksi asiakkaan arjen- ja elämänhallintataitojen kehittymistä?

Voiko ohjausmenetelmien käytöstä olla haittaa asiakkaille? Millaista?

Millaisena näet asiakkaan tulevaisuuden itsenäistymisen kannalta?

Uusia menetelmiä/ koulutustarve

Haluaisitko käyttää nykyisten ohjausmenetelmien lisäksi muita menetelmiä työssäsi? Millaisia?

Olisiko sinulla kiinnostusta lisäkoulutukseen ohjausmenetelmistä?

Jos on, niin millaisesta koulutuksesta olisit kiinnostunut?

Haastattelujen lupa-anomus

Teen Turun ammattikorkeakoulun sosionomin koulutusohjelmassa opinnäytetyön ”Itsenäistyvän nuoren arjen- ja elämänhallinnan tukeminen – ohjausmenetelmiä Turun Nuortentalossa”. Työtäni ohjaa lehtori Outi Kivinen.

Opinnäytetyöni tarkoitus on selvittää, millaisia ohjausmenetelmiä Turun Nuortentalossa käytetään itsenäistyvän nuoren arjen- ja elämänhallinnan tukemiseksi. Tiedon saamiseksi haastattelen Nuortentalon ohjaajia. Haastatteluun osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Työssäni noudatan tutkimuseettisten periaatteiden mukaista ehdotonta vaitiolovelvollisuutta. Kenenkään yksittäisen ohjaajan nimeä ei opinnäytetyössäni esitetä. Haastattelujen nauhoitukset pidän itselläni, eivätkä ne ole julkisia.

Anon lupaa tehdä haastattelut Turun Nuortentalossa työskenteleville vakituisille ohjaajille (5 kpl). Haastattelujen ajankohta on toukokuu 2015.

Yhteistyöterveisin

Pirkko Lehto

Sosiaalialan koulutusohjelma, Turun ammattikorkeakoulu

Anna luvan haastatteluihin.

Paikka ja aika

Anne Ingman

Aluepäällikkö

Haastattelutiedote

Olen tekemässä Turun ammattikorkeakoulun sosionomin koulutusohjelmassa opinnäytetyötä. Opinnäytetyöni tarkoitus on selvittää, millaisia ohjausmenetelmiä Turun Nuortentalossa käytetään itsenäistyvän nuoren arjen- ja elämänhallinnan tukemiseksi. Tiedon saamiseksi haluaisin haastatella Nuortentalon vakituisia ohjaajia. Haastattelukysymykset liittyvät ohjaukseen ja erilaisiin työmenetelmiin, joita ohjaajat käyttävät liittyen asiakkaiden arjen- ja elämänhallintaan, terveyteen ja hyvinvointiin, sosiaalisiin suhteisiin, taloudellisiin asioihin, opiskeluun ja työhön, vapaa-aikaan sekä taloudellisiin asioihin. Ennen haastattelua kannattaa kirjata ylös ajatuksia ohjaustyöstä ja erityisesti Sinulle ominaisista ja tärkeistä työ- ja ohjausmenetelmistä.

Haastatteluun osallistuminen perustuu vapaaehtoisuuteen. Työssäni noudatan tutkimuseettisten periaatteiden mukaista ehdotonta vaitiolovelvollisuutta. Kenenkään yksittäisen ohjaajan nimeä ei opinnäytetyössäni esitetä. Haastattelujen nauhoitukset pidän itselläni, eivätkä ne ole julkisia.

Haastattelut tullaan tekemään Sinulle sopivana ajankohtana, mielellään toukokuun 2015 aikana.

Yhteistyöterveisin

Pirkko Lehto

Sosiaalialan koulutusohjelma

Turun ammattikorkeakoulu

Menetelmiä ja työvälineitä

Mielenterveys:

Henkistä hyvinvointia ja elämänhallintaa opiskelijoille. Luettu 20.1.2016
www.nyyti.fi

Martin, M.; Heiska, H.; Syvälahti, A. & Hoikkala, M. 2013. Jännittäminen osana elämää - opiskelijaopas. Ylioppilaiden terveydenhoitosäätiö oppaita 7. Brand ID Oy. Luettu 20.1.2016 www.yths.fi/filebank/2316-Jannittajaopas-2013.pdf

Mieli. Suomen mielenterveysseura. Luettu 20.1.2016 www.mielenterveysseura.fi

Oiva. Luettu 20.1.2016 <http://oivamieli.fi>

Toivakka, S & Maasola, M. 2012. Itsetunto kohdalleen! Harjoituksia itsetunte-
muksen ja vuorovaikutustaitojen oppimiseen. Jyväskylä.

Taidelähtöiset ja luovat menetelmät:

Halkola, U., Mannermaa, L., Koffert, T. & Koulu, L. (toim.) 2009. Valokuvan te-
rapeuttinen voima. Helsinki: Duodecim.

Krappe, J.; Linnossuo, O. ; Parkkinen, T.; Roomets, Ü. & Sinisalo-Juha, E.
2013. Tavarat taskuissa. Nuorten ryhmäohjauksen taidelähtöisiä menetelmiä.
MIMO-projekti 2010–2013.

Kuukasjärvi, A.; Linnossuo, O. & Sutinen, J. (toim.) 2011. Taidetyöskentely ar-
jen näyttämöillä. Teoriaa, menetelmiä ja sovelluksia. Tampere: Tampereen yli-
opistopaino – Juvenes Print Oy.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 20.1.2016 https://www.thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/tyon_tueksi/menetelmat/taidelahtoiset_menetelmat

Voimaa taiteesta. Luettu 20.1.2016 www.voimaataiteesta.fi

Voimauttavan valokuvan menetelmä. Luettu 20.1.2016 <http://www.voimauttava-valokuva.net/menetelma.htm>

Luontolähtöiset menetelmät:

Luonto hyvinvoinnin lähteenä – suomalainen Green Care. Luettu 25.1.2016
<https://portal.mtt.fi/portal/page/portal/mtt/hankkeet/greencare/voimaa/greencare.pdf>

Työvälineitä:

Työvälineet ovat yksittäisiä työtä auttavia välineitä, kuten kortit, erilaiset listat, lomakkeet tai tehtävät. Työvälineinä voi käyttää esimerkiksi verkostokarttaa, sukupuuta, elämänjanaan tai erilaisia kortteja.

Terveiden ja hyvinvoinnin laitos. Luettu 20.1.2016 <https://www.thl.fi/fi/web/lastensuojelun-kasikirja/tyomenetelmat-ja-valineet/tyomenetelmat>

Socca. Luettu 25.1.2016 <http://www.socca.fi/kehittaminen/lastensuojelu/tyokalupakki>

Virikekortit

Kortteja voidaan käyttää ryhmä- ja yksilötyöskentelyssä toiminnallisena menetelmänä vuorovaikutuksen ja voimautumisen työvälineenä. Kortit toimivat esimerkiksi keskustelun avaajina, uusien ideoiden herättelijöinä ja hyvän mielen tuottajina. Korttisarja voidaan kerätä omista valokuvista, jotka vievät sinut mielikuvisasi lukuisiin eri paikkoihin. Valmiita kortteja voi tilata netin kautta. Myös postikortteja voi hyödyntää.

Pesäpuu. Luettu 25.1.2016 <http://www.pesapuu.fi>

Spectrovisio. Luettu 25.1.2016 www.spectrovisio.net

Pilke-tiimi. Luettu 25.1.2016 www.pilketiimi.com

Työkirjat:

Depressiokoulu

Depressiokoulu on kurssimuotoinen itsehoito- ja ennaltaehkäisy menetelmä masennuksen hoitoon. Tukena työskentelyssä on Depressiokouluoppikirja.

Mieli. Suomen mielenterveysseura. Luettu 25.1.2016 <http://www.mielenterveysseura.fi/fi/kirjat/depressiokoulu>

Friski

Friski-oppimateriaali on tarkoitettu auttamaan nuorta oppimaan sosiaalisia taitoja ja elämänhallintaa. Oppimateriaaliin kuuluu ohjaajan käsikirja sekä työkirjatehtävät.

Kivinen, O. 2011 (toim.). FRISKI. Elämänhallinnan oppimateriaali. Tampere: Tampereen Yliopistopaino – Juvenes Print Oy.

Umbrella –työkirja

Umbrella-työkirjamenetelmä on ammatillinen menetelmä, joka on lastenkodin työntekijöiden kehittämä. Menetelmä sisältää keinoja arjen taitojen oppimiseen sekä lasten ja nuorten kanssa tehtävään identiteettityöhön. Umbrella-työkirjamenetelmä sopii 12-vuotiaista lapsista aina jälkihuollon palvelun piirissä oleville nuorille.

Timonen-Kallio, E. 2010. UMBRELLA-KÄSIKIRJA. Itsenäisen elämän ABC. Tampere: Tampereen Yliopistopaino – Juvenes Print Oy.

